

ILANDSBYLIV

TIDSSKRIFT FOR
SOSIALTERAPEUTISK
ARBEID I NORGE
NR 29 · JULEN 2011

Landsbyliv nr 29 julen 2011, nr 4 2011

Landsbyliv er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i sosialterapeutisk arbeid i Norge.

Tidsskriftet vil være «et vindu til verden». Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Bladet kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppe:

Jan Bang (redaktør), Rigmor Skålholt (faglig redaktør), Borgny Berglund (bildeansvarlig), Svein Berglund.

Sosialterapeutisk Forbund

Det Sosialterapeutiske Forbundet består av selvstendige virksomheter som arbeider for og med barn, ungdommer og voksne mennesker med spesielle behov. Til grunn for forbundets arbeid ligger det antroposofiske menneskesyn, slik det er utformet av Rudolf Steiner.

Medlemmer:

- Camphill Landsbystiftelse i Norge
- Granly, Toten
- Grobunn, Hedemarken
- Helgeseter, Bergen
- Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
- Ljabruskolen, Oslo
- Rostadheimen, Bergen
- Verdandi Stiftelse, Bergen

Camphill Landsbystiftelse i Norge

Camphill Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphillsteder grunnlagt av legen Karl König, og der den sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

Landsbyer:

- Camphill Rotvoll, Trondheim
- Hogganvik Landsby, Rogaland
- Jøssåsen Landsby, Sør-Trøndelag
- Solborg, Buskerud
- Valtersund Gård og FRAMskolen, Sør-Trøndelag
- Vidaråsen Landsby, Vestfold

De holdninger og synspunkter som er trykket i artikler i Landsbyliv er uttrykk for forfatterens egne tanker og holdninger og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Frist for utgavene i 2012:

Vårutgaven, Landsbyliv 30: 14. februar
Sommerutgaven, Landsbyliv 31: 8. mai
Høstutgaven, Landsbyliv 32: 14. august
Juleutgaven, Landsbyliv 33: 6. november

E-post: landsbyliv@camphill.no

Org. Nr. 954 475 492
Bankkonto nr. 1254 05 18562
ISSN 1504-0720

Alle utgaver av Landsbyliv ligger på www.camphill.no

Abonnement kr. 350,- Løssalg kr. 100,-

Distribusjonsadresse:

Landsbyliv, Solborgveien 21, 3520 Jevnaker

FORSIDEN: Ruth Andresen på vinterføre, Solborg.
Foto: Borgny Berglund.

Leder

Det er med stor glede vi tilbyr våre lesere utgave 29 av Landsbyliv.

Etter syv år med Dag Balavoine som en av hjørnesteinene i redaksjonsgruppen har han sluttet for å påta seg andre oppgaver, og Rigmor Skålholt har tatt plassen hans. Vi savner Dag, men er glad for å ha Rigmor med oss. Hun innleder sin stilling i redaksjonen med å beskrive noen av forandringene som skjer med Landsbyliv framover. Det er en spennende tid vi går i møte, hvor Landsbyliv utvider sin virkekrets nå når Sosialterapeutisk Forbund har overtatt eierskapet.

2011 har vist seg å være et år med en god utvikling av lokale skrivegrupper og lokale bidragsyttere. Dette er noe vi gjerne vil støtte, og vi kommer til å invitere de som er aktive til en konferanse i løpet av våren 2012.

Vi fortsetter å presentere våre forskjellige steder. I denne utgaven har vi flere innlegg fra Hogganvik Camphill Landsby med mange fine bilder. Vi dekker også bachelor-utdannelsen i sosialpedagogikk som ble godkjent i år, og som inviterer til første studieår høsten 2012. Dette er en viktig oppgradering og formalisering av vårt yrke, og vi anbefaler alle som arbeider på våre steder å se nærmere på utdannelsen. Med en godkjent yrkesutdanning kommer vi til å bli mer synlige i det offentlige rom. Det er derfor viktig at vi har et tidsskrift som binder oss sammen.

I sommer ble den andre Peer for Alle festivalen arrangert, og vi dekker dette i denne utgaven med et lengre innlegg av Cato Schiøtz, og flere kortere innlegg fra noen av deltagerne.

Karl Königs biografi ble lansert mens denne utgaven av Landsbyliv ble ferdiggjort, og vi tilbyr et utdrag fra innledningen skrevet av Peter Selg. En lengre anmeldelse vil komme i neste utgave. Boken er utgitt på Antropos Forlag som feirer 50 år i år, og Landsbyliv redaksjonen benytter denne anledningen til å gratulerer dem!

Fokustema i dette nummeret er "Høytidsfeiring" og våre lesere vil finne en rekke betraktninger om julefeiringen, og tanker om hvorfor vi overhode feirer høytider på våre steder. I tilknytning dette temaet har vi et utdrag fra et foredrag som Rudolf Steiner ga i Oslo i 1923, der han sammenligner årets rytme på jorden med menneskets åndedrett.

Fokus temaer for 2012 er:

- Vår (LBL 30) Kunsten å skape et hjem.
- Sommer (LBL 31) Stråling.
- Høst (LBL 32) Økonomi i Mikael's tegn.
- Jul (LBL 33) Kunst og håndverk på stedene.

Send oss gjerne innlegg. Korte innlegg kan bare sendes rett til oss. Ved lengre innlegg på over 500 ord, vennligst ta kontakt først. Frister for hele 2012 finner dere i spalten til venstre.

Vi i redaksjonen ønsker alle våre lesere en God Jul og et Godt Nytt År!

Beklagelse for feil informasjon om Evangelietekster i forrige utgave

I forrige utgave trykket Landsbyliv feil informasjon om Evangelietekstene fra september til desember 2011. Redaksjonen beklager dette dypt. *Red.*

Innhold

NYHETER

NYHETER	4
MØTEPLASSEN	21
GLIMT FRA VERDEN	22

KRONIKKER

FAMILIEN KÖNIGS SKOBUTIKK I WIEN	24
EN REISE I DE UTVIKLINGSHEMMEDES HISTORIE I NORD-NORGE	26
BREIVIK SOM EN AV OSS	27
HUMOR	28
NÅR ER MAN SEG SELV?	29
FOKUS: FEIRING AV HØYTIDENE	32

FASTE SPALTER

KUNST PÅ STEDENE	36
SKOLERINGSVEIEN	37
EURYTHMI	38
BRODER DYR	40
BOKANMELDELSER	41
ANNEN INFORMASJON	44
OPPLYSNINGER OM LANDSBYSTIFTELSEN OG SOSIALTERAPEUTISK FORBUND	45
OPPLYSNINGER OM VÅRE STEDER	46
ANNONSER	48
SOSIALPEDAGOGISK NORGESKALENDER	52

Foto: Borgny Berglund

Den Sosiale Grunnlov

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredsstilles av de andres ytelser.

Alt som innenfor et menneskesamfunn motvirker denne lov, må i lengden på den ene eller annen måte avle ulykke og nød.

Rudolf Steiner

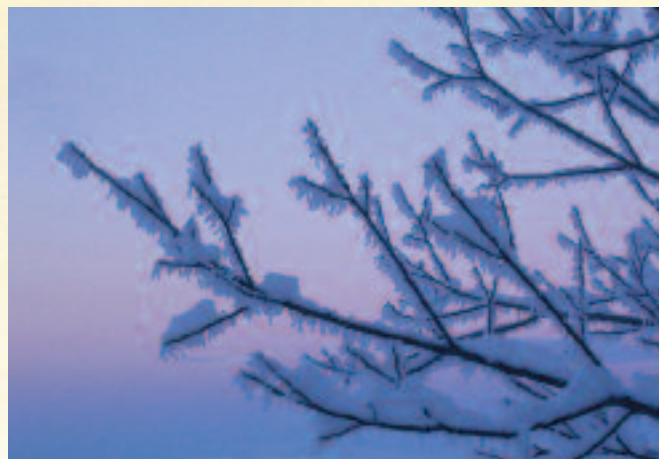

Foto: Jan Bang.

Kjære mine sangere...

Tekst av VERONIKA SCHMID

I landsbyene og de andre antroposofiske stedene har vi tradisjoner. Én av dem er å sette opp spesielle julespill fra middelalderen. Både det såkalte paradisspillet og selve julespillet stammer fra landsbyen Oberufer i dagens Ungarn. Disse spillene ble funnet og utgitt på midten av 1800-tallet av Karl Julius Schröder, én av Rudolf Steiners lærere i Wien. Steiner ble begeistret for det rene, enkle og folkelige i disse spillene, - de ble overlevert uforfalsket opp gjennom flere århundre. Fra 1910 ble de satt opp og spilt i regi av Steiner selv. Og siden den gang har de spredt seg rundt omkring i verden. Fra Japan til Sør-Afrika, fra USA til Russland – Steinerskoler og helsepedagogiske steder i alle land er del av denne form for nettverksbygging som skaper felles referanse for alle rundt omkring på jordkloden.

At man dramatiserer historien om Jesu fødsel og hyrdenes tilbedelse (Lukas 2; 1-20) til jul er vanlig i vår kulturkrets. Men hva i all verden har paradiset og syndefallet (1. Mosebok) med jul å gjøre? Jo: Den 24. desember er minnedagen for Adam og Eva, menneskehetens «urførelde». Etter kirkefedrenes lære er det først gjennom Kristi forløsningsgjerning at Adam og Eva ble befridd for synden de hadde begått ved å spise av kunnskapens tre.

Paradisspillet holder seg tett opp til skapelsesberetningen i det gamle Testamente. Det er et spill full av umiddelbarhet, naivitet og friskhet i det språklige uttrykket. Innholdet er fort fortalt: Menneskene holder ikke Guds eneste bud, de spiser av kunnskapens tre og blir drevet ut av paradiset. Engelen vokter inngangen med flammesverd, - det er ingen vei tilbake.

Det er enkle, store bilder, - urbilder. De avspeiler i et ytre bilde noe som vi i dag kan tolke som en situasjon i menneskets indre. Bildene står for opplevelser vi alle kjenner. Som småbarn, i 9årsalderen, i puberteten og ved senere knutepunkter i livet opplever hvert menneske å bli «kastet ut av paradiset», å falle ut av en trygg sammenheng, å miste en tilhørighet, å føle seg ensom og fremmed i denne verden. På den måten er beretningen fra 1. Mosebok tidløst aktuell og angår oss alle.

God Jul!

Nytt skriveverksted på Vidaråsen

Tekst av HÅVARD ANDREASSEN

Det ble en fin kveld da det nystartede skriveverkstedet på Vidaråsen hadde sitt første møte mandag den 31. oktober. Grappa består av Eli, Erlend, Hans Arild, Håvard og Arnkjell.

Vi har som mål å bidra med innlegg i "Landsbyliv" og i "nytt fra posten". Vi vil også gjøre skildringer av hverdagslivet, tradisjoner og begivenheter i Camphill. På lengre sikt tenker vi å jobbe med å skrive film-, musikk- og bokanmeldelser. Ønsker å jobbe for å etablere en egen side i "Landsbyliv" med tema: Nyheter fra Vidaråsen.

Vi drømmer også om å få til intervjuer og portretter av kjente personer.

Fra venstre: Eli Hartman, Erlend Solberg, Hans Arild Wensaas, Håvard Andreassen, Arnkjell Ruud. Foto: Hans Arild Wensaas.

Skrivegrupper fra Vidaråsen og Solborg treffes

Nina skriver at besøket var en artig overraskelse og et hyggelig innslag i vår skrivegruppe.

Tekst av NILS ERIK BONDESON og NINA BRUN

Jeg opplevde Håvard først som en vanlig østlending, men han var ingen hvem som helst. Han utstrålte en spesiell varme og åpenhet. Han snakket varmt og entusiastisk om Rudolf Steiner og antroposofien. Det var noe av det mest spennende, at han fra sitt mer vanlige norske ståsted har funnet veien til antroposofien og Camphill i voksenalder. Velkommen!

Hans Arild og Håvard skriver ivrig og engasjert om Vidaråsens forskjellige verksteder. Dette til inspirasjon! De har allerede skrevet om gården (Landsbyliv 27, side 19. *Red. anm.*) og nå skriver de om veveriet. Og de har slikt et fint snekkerverksted på Vidaråsen som de også må hedre og skryte litt av.

Så dette samtalte vi om, mens de besøkte oss. Vi mintes Flowformvantrappenes far, John Wilkes, som nylig har gått videre, takket være hans livsverk og velsignet være hans minne. Så kom vi innom at Rigmor

Skålholt nå er med i redaksjonen. Men noe av det mest interessante Håvard sa om Camphill er hvor bakvendt og kunstig det er at unge mennesker på knapt tretti år skulle drive og oppdra på godt voksne, modne mennesker på over femti – seksti år! Selvfølgelig må mennesker med spesielle behov få veiledning og hjelp på en vennlig, respektfull og trygghets – tillitskapende måte.

På slutten av besøket viste Nils Erik dem begge rundt landsbyen. Tusen takk for at dere kom, og hjertelig velkommen tilbake!

Nils Erik synes det var koselig å vise Hans Arild Wensaas og Håvard Andreassen rundt på Solborg: Vi pratet om gamle minner ifra Vidaråsen og jeg fortalte om livet på Solborg og de forskjellige hus og det vi så. Det var ellers fint med besøk ifra Vidaråsen på skriveverkstedsdagen, fint innspill ifra Jan Bang å invitere dem.

Hans Arild og Håvard takket for et fint møte. På Solborg opplevde de å bli tatt imot på en hyggelig og inkluderende måte. De hygget seg og ble veldig motivert, og gleder seg til fortsettelsen.

Skrivekonferanse

Tekst av JAN BANG

Det er nå ett par år siden vi begynte med en skrivegruppe på Solborg. Dette har vist seg til å være en fin måte å forankre Landsbyliv som et speil for de som bor og arbeider på våre steder. Vi har alltid hatt noen som har vært inspirert til å skrive for Landsbyliv, og i de senere år har denne gruppen vokst betydelig.

Vi er kommet frem til at det er på tide å samle så mange av disse ivrige skribentene som mulig, beboere, medarbeidere, ansatte og andre tilknyttet vårt arbeid. Dette kommer til å skje på Solborg i april 2012, og de som har skrevet for bladet vil få en invitasjon i løpet av vinteren.

Vi som bidrar til Landsbyliv er et slags lite fellesskap, men vi er spredd over hele Sør-Norge og treffer hverandre veldig sjelden. Dette vil bli en anledning til å se hvem vi er, bli kjent med hverandre, ta opp spørsmål som vi kommer med, og dele erfaringer. Vi håper også å inspirere andre til å ta opp pennen (eller tastaturet) og skrive om livet på våre steder. Det er jo det som gjør dem til levende steder!

Landsbyliv 7 år

Tekst av RIGMOR SKÅLHOLT

Landsbyliv er 7 år i år. I et menneskes liv er syvårsalderen forbundet med store forandringer. Tennene har begynt å løsne, melketennene skiftes ut med nye og sterke tenner som helst skal vare livet ut. Barna står i startfasen til en skoletid som varer langt inn i voksenalder.

Nå står Landsbyliv overfor et lignende tannskifte og ny læretid. Dag Balavoine, som var med å starte Landsbyliv, har gått ut av redaksjonsgruppen. Og nå er Svein Berglund på vei ut av redaksjonen. Borgny Berglund slutter som billedansvarlig i løpet av 2012, men vil fortsatt bidra med sine bilder der det er behov for det. Så nå er redaksjonsgruppen temmelig ribbet. Heldigvis står den sterke «hjørnetanna» Jan Bang igjen, og nye mennesker er på vei inn i redaksjonen etter nyttår.

Den gamle redaksjonen: Svein Berglund, Borgny Berglund, Jan Bang og Dag Balavoine. Foto: Jan Bang (med selvutløser).

En styringsgruppe for Landsbyliv ble oppnevnt av Hovedstyret for Landsbystiftelsen i slutten av mai. Denne gruppen har foreslått at Sosialterapeutisk Forbund overtar eierskapet av Landsbyliv. Det vil si at hver landsby, hver virksomhet skal ta større ansvar for bladet.

Vi er glad for at det er laget skrivegrupper rundt om i Norges land. Vi håper på mange gode historier, og ikke minst håper vi på mange nye abonnenter og mennesker som vil gi støtteannonser.

Åpen Dag på Grobunn 10. september

Dagen startet med at Øyunn ønsket velkommen og fortalte litt om tilbudet her på Grobunn. Deretter sang vi som hører til her to sanger. Den ene var en gjetersang som Thor Karseth har skrevet.

Tekst av MADS BYE LANGEDRAG

Så var det mulighet for å vandre rundt, butikken var åpen, så de som ville kunne handle med seg litt hjem. Det ble servert kaffe og masse gode kaker som praktikanter, medarbeidere og foreldre hadde laget. Dette var gratis, men de som ville, kunne gi et frivillig bidrag til gjenoppbygging av Utøya.

Det var omvisning i boligene med boveilederne, på gården og i snekkerverkstedet.

På tunet hadde Beate instruksjon i kransebinding, så de som ville kunne lage seg en krans og ta med hjem.

Trappen var pyntet med markens grøde. Foto: Grobunn arkiv.

Praktikantene hadde lagd dagens quiz. Det var spørsmål som var skrevet på små plakater. Disse måtte vi gå rundt å lete etter både inne og ute. Spørsmålene var enkle for oss som bor her. Det fine var at folk kom seg rundt på gården og måtte tenke gjennom ting, kanskje spørre andre for å finne svarene.

Vi kunne ønsket oss et noe bedre frammøte. Været var fint, noe som gjorde at det ble en strålende dag.

Nå kan du søke bachelorutdannelse i sosialpedagogikk!

Mot slutten av oktober var det samlet omkring 25 mennesker i eurytmisalen på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo. En historisk dag, det første offentlige informasjonsmøtet om den nye høyskoleutdannelsen – Bachelorgrad i Sosialpedagogikk. Jeg kjente igjen flere, fra Granly, Grobunn, Vidaråsen og Helgeseter.

Tekst av JAN BANG

Dette har vært snakket om i flere år, helt fra 10 år tilbake, da jeg selv tok den helsepedagogiske utdannelsen, det såkalte "Blokk-kurset" som strakte seg over 3 år. Bente Edlund åpnet møtet. Hun har arbeidet iherdig med dette prosjektet i 4 år sammen med Petter Holm. Dette var et stort øyeblikk for henne.

Bachelorgrad i sosialpedagogikk er en yrkesbasert deltidsutdanning som strekker seg over 4 år. Den forutsetter at man har ansettelse på et godkjent praksissted, i regelen en sosialterapeutisk virksomhet eller Steinerskole, men også andre steder kan godkjennes. Utdannelsen er også aktuell for studenter fra Sverige og Danmark.

Bente Edlund informerer om den nye utdannelsen. Foto: Jan Bang.

Den er basert på et antroposofisk, Steinerpedagogisk idégrunnlag, og er offentlig godkjent. Målet er å utdanne ledere av bofellesskap, virksomheter og verksteder ved sosialterapeutiske virksomheter, og SFO-ledere, pedagogiske rådgivere og medlærere i Steinerskolene.

Valg av navnet – sosialpedagogikk – er ment å dekke både virksomheter som arbeider med yngre mennesker (Steinerskoler og fritidshjem) og de som arbeider med voksne med spesielle behov (sosialterapeutiske

steder). Bachelorprogrammet er en videreutvikling av seminarvirksomheten som ble etablert for mange år siden av Norsk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi (i dag Sosialterapeutisk Forbund).

Selve kurset er basert på 4 samlinger på to uker i året, over fire år. Tre av disse samlingene blir på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo, den fjerde i tilknytning til ett av praksis-stedene. I tillegg må studentene utføre 20 uker med veiledet arbeidspraksis, 12 av ukene må tas på et annet praksissted enn der man til daglig arbeider. Praksis kan også tas i utlandet hvis det er ønsket.

Opptakskravet er studiekompetanse. Det er også mulig å søke opptak på realkompetansegrunnlag. Da må søker være 25 år eller mer, og ha 3 års fulltidserfaring i yrket.

Vi har i mange år snakket om å løfte kompetansen i våre virksomheter, og få til en ordening der de som velger å arbeide med mennesker som trenger hjelp, basert på et antroposofisk idégrunnlag, også må ha en offentlig godkjent kompetanse. Nå er vi endelig kommet i havn, og må benytte oss av denne muligheten.

Søk deg til den nye utdannelsen innen 1. mars 2012!

Mer informasjon finnes på Steinerhøyskolen nettsider: www.rshoyskolen.no/sp

Verdens kyniske sorteringssamfunn

Til Erik Ringnes

Tusen takk for aktuelle innlegg om verdens kyniske sorteringssamfunn! Takket være et ahrimansk angrep fra en helt annen vinkel, har nå teknikkens vidunderlig forbannelse funnet ut at kvinner i sin 12. uke av svangerskapet kan finne ut om barnet er plettfritt. Så drep det hvis det ikke er perfekt, har jeg forstått og Erik med meg.

Jeg har autisme! Jeg skulle vel også ha blitt valgt bort, som alle dem som perfektjonistsamfunnet nå går systematisk til verks for å utrydde! Er dette noe bedre enn forsøket på å utrydde jødene i Holocaust? Er ikke dette også en kynisk form for Holocaust å velge bort mennesker med svakheter, funksjonshemming og andre "skavanker"?

Jeg, og mange med meg, Downs som autister, schizofrene og de med

kromosomfeil, genfeil, har liksom ikke rett til å bli født? Se dagens lys på vår Moder Jord? Det er en hån mot oss handikappede som har vært så modige å velge en så tung og vanskelig skjebne. Det er vårt Karma, tross alt!

Vi har ikke livets rett? Til å gjøre nettopp våre livsnødige erfaringer på godt og vondt? Sies det ikke i Bibelen: "Vi skal bære hverandres byrder i gode og onde dager og således oppfylle Kristi lov". Er dette vanskelig å forstå? Alle er vi mennesker skapt i Guds bilde, tenk det!

Våkn opp og følg med, kjære medmennesker! I Guds øyne er alle like mye verdt, Muslimer som Jøder, Kristne som Hinduer, Katolikker og Protestanter, funksjonsfriske som funksjonshemmede!

Hilsen Nina Maria Brun

Aud Pedersen

Aud ble født den 16. februar 1925 i Bergen. Hennes barndomstid og liv var preget av alvorlig sykdom og uhell som gjorde at hun hadde en del "ut av kroppen opplevelser".

Tekst av SIMONE WANTZ

Aud ble født for tidlig og tilbrakte de første tre år på barnehjem fordi moren hadde tuberkulose. 14 år gammel nådde Aud en høyde av 1,76 cm som gjorde at det gjennom hele livet ikke var lett å forbinde seg med sin fysiske kropp. Til tross for dette gikk hun sin vei med stor målbevissthet og med glede.

Allerede som ungdom visste Aud at hun ville arbeide med barn med spesielle behov. Etter skolen arbeidet hun som barnehageassistent og var med i det første kullet som studerte på barnevernsakademiet i Bergen. På Emma Hjorts, et hjem for psykisk utviklingshemmede barn og voksne, ble hun kjent med overlegen Ole B. Munk og med Margit Engel. Aud arbeidet i barnehagen på Emma Hjorts men ble alvorlig syk og ble anbefalt til å dra til Camphill i Skottland på sykepermisjon.

I året 1958 reiste Aud til Camphill. Der hadde hun samtaler med Dr. Karl König som hun opplevde var til stor hjelp, og ble kjent med Camphill. Aud var imponert over det hun møtte der og opplevde det som åndelig føde. Et tomrom i henne ble fylt gjennom bibelaften, søndagsfeiringer, antroposofi, gjennom menneskemøter og samvær med barna. Hun deltok i seminaret, og arbeidet med barna som husmor og som lærer. Senere dro hun til Camphill Thornbury i England hvor de trengte en lærerinne.

Aud arbeidet med stor oppfinnelseskraft og innsats. Hun laget et slags puslespill av tre der barna kunne lære gjennom lek, hun lagde dukker og spilte dukketeater. I løpet av de følgende år bodde Aud på Ringwood, Blair Drummond, Coleg Elidyr og Hapstead. Aud hadde fått vanskeligheter med hørselen og etter to store øreoperasjoner ble all støy

uutholdelig for henne. Dette var ikke lett i arbeidet med barna. I tillegg hadde hun fortsatt andre helseproblemer som gjorde livet i Camphill problematisk og noen ganger førte til sosiale vanskeligheter.

Etter 24 år i England og Skottland reiste Aud høsten 1982, 57 år gammel, til Solborg i Norge, der hun underviste og arbeidet i vevstuen. Noen år senere ble Aud bedt om å reise til Hogganvik for å overta vevstuen der.

Aud har arbeidet mye med hendene sine i livets løp, og var veldig kreativ. I de senere år i Norge begynte hun å spille fløyte og lyre.

Aud var en god samtalepartner og rådgiver for mange, men som den store, høye kvinnen som hun var, kunne hun også oppleves som streng og krevende. Aud hadde et nært forhold til sin søster Gerd, hennes mann og tantebarna som bodde i Lofoten.

I desember 2009 flyttet Aud til Svaleredet på Ita Wegman Hus på Vidaråsen. Det ble en fin tid for Aud og også for alle som bodde og arbeidet i huset. Det ble som et nytt liv for henne og hun var til stor hjelp; med fløytespill, omsorg, og inspirerende samtaler. Alle i huset ble veldig glad i å møte Aud, hennes kjærlighet for Camphill, hennes interesse for mennesket og verden. Hun bar bibelaften i huset. Hennes begeistring for eurytmi ble til en stor inspirasjonskilde for eurytmisten og var det karneval i landsbyen planla hun husets innslag med stor begeistring og fantasi.

Døden gikk hun våken og modig i møte. Hun ville ikke opereres for kreftsykdommen slik legene rådet

Foto: Borgny Berglund.

henne til. Hun ville ikke dø under en operasjon, hun ønsket seg helst å dø hjemme. Og det gjorde hun, godt forberedt etter at hun hadde fått nesten ett livsår lengre enn hun først hadde trodd. Fra tidlig sommer av begynte hun å ta avskjed, å gi bort ting, og å forberede seg til denne siste livstiden. Mennesker hun var glad i var nær. Det var en uendelig varmemestrøm og kjærlighet rundt Aud i de siste dager og spesielt det siste døgn.

Aud Pedersen gikk over terskelen på Vidaråsen den 15. september 2011, 86 år gammel. Bisettelsen til Aud Pedersen fant sted i Andreasbygget, den 19. 9.11. Urnen hennes skal settes ned i Lofoten der hennes søster er bisatt.

Bønder i byen

Helgen den 2. – 4. september var jeg og min kollega Hilde Skifte fra Coop-butikken i Vallersund på Oslotur. Vi ble ukesvinnere i Mills 60-konkurransen.

Tekst av MARI KRISTIANSEN

Det var jeg som fikk ideen til bildet etter å ha sett reklame for konkurransen, og motiverte mine kollegaer i omtrent to uker før vi tok bildet. Så da var det jo en selvfølge at jeg skulle til Oslo, jeg måtte ha reisefølge så da ble Hilde den heldige.

Vi hadde en veldig fin tur til hovedstaden, hvor vi overnattet på et hotell på Tøyen.

Først fikk vi et lite og trangt hotellrom så det ble ikke mye søvn på meg den første natten, men til neste dag fikk vi heldigvis byttet til et større rom med større dobbelseng og veranda.

På lørdag dro vi til sentrum og så litt på noen av serverdighetene før vi dro til Sofienbergparken der Mills skulle arrangere bursdagsfest. Der kunne vi som var ukesvinnere gå inn til et eget telt for "Spesielt Inviterte" der det ble servert reker og majones.

Damene på Coopen i Vallersund: Mari Kristiansen, Helene Brattland Nordvik, Else Hanssen Skifte og Hilde Skifte (i vogna). Foto: Privat, Mari Kristiansen.

En kunne også få gratis pølse og potetmos, kaviarmix og brus. Så fikk jeg også en ekstra tubedress eller

onepiece, men den fikk kollegaen min siden hun kledde gult bedre enn meg.

Vi koste oss kjempemye på feiringen. Dessverre kom ikke jeg videre til semifinalen, så da ble det ikke noen ny bil på oss. Uansett hadde vi jo en super tur. Etterpå var det konsert, med A1, Tone Damli Aaberge og Vinnie og Postgirobygget. Jenny Skavlan var toastmaster.

Tror også at jeg så Eyvind Hellstrøm, men turde ikke å gå bort og snakke med ham...

Det ble en ekstra tur ned til Oslo om kvelden, så vi fikk sett byen i kveldstemning. Neste dag dro vi hjem. Vi fikk med oss en oppblåsbar kaviartube som jeg blåste opp på jobb på tirsdag, så den er morsom å ha i butikken.

Det var så lenge siden jeg hadde vært i Oslo, så det var morsomt å ta seg en helgetur dit. Vi var veldig aktive og fikk tatt mange fine bilder. Så da var det godt å komme hjem til pusen og slappe av etter den lange reisen på søndag.

Så selv om vi ikke vant bilen så hadde vi det veldig gøy likevel.

Ny medarbeider på Grobunn

Linn Rustand i samtale med Kjersti Pettersvold

Kjersti Pettersvold er en ny medarbeider her på Grobunn. Hun startet nå i høst. Hun jobber på lærlingkjøkkenet og i butikken.

Gode kompanjonger: Linn og Kjersti. Foto: Mari Lombnæs.

LINN RUSTAND: Hvorfor søkte du deg hit?

KJERSTI PETTERSVD: Fordi at jeg hadde hørt at det var så mange hyggelige folk her.

LR: Hvor jobbet du med før du kom til Grobunn?

KP: Jeg jobbet på Sannerud sykehus og på Løten nærstasjon.

LR: Kan du fortelle litt om dine oppgaver her?

KP: Jeg skal drive med butikken og arbeide sammen med lærlingene.

LR: Hvilke oppgaver er fine for lærlingene?

KP: Oppgaver som er lærerike og utfordrende. For eksempel å sette inn nye varer i hyllene, prise varene, rydde og vaske og stå i kassa. På kjøkkenet er det oppgaver som å lage syltetøy, saft, sylteagurker, eplemos og ketchup. Vi skal også lage urtesalt til vinteren.

LR: Trives du her?

KP: Ja!

Brit Stene feirer 70 år!

En fargerik og glad jubilent.
Foto: Veronika Schmid.

I samtale med Rigmor Skålholt

En vakker høstdag på Jøssåsen Landsby sitter jeg sammen med Brit i stua på Mortens Hus. Sola står lavt og løvet flyr. Kjøttmeisen forsyner seg ivrig fra fuglebrettet rett utenfor vinduet. I går fløy en stor grågåsflokk sørover. Den hadde tydelig retning mot et jorde like ved tjernet som ligger rett nedenfor tunet på Jøssåsen.

Brit har også nådd en alder som nærmer seg livets høst.

Hvor og når er du født, Brit?

Æ e født i Namdal'n den 11. oktober i 1941. De va i Kolværed og dær e det vakkert.

Kan du fortelle noe fra barndommen din?

Jau, hainn far kjørt melka og hainn va organist. Og ho mor melka kyr'n. De gjør æ å. Vi melka for hainn. De va itj melkemasquina den gangen. Æ gjekk på skolen i bygda og lært å skriv og læs.

Så flytta du til Klæbu pleiehjem, det som siden ble kalt Hallsetheimen. Hvordan skjedde det og hva gjorde du der?

Tanta mi arbedt på kontoret på Klæbu. De va hu som ville at æ skoill dit. Æ passa onga æ. Kjørt barnevogn. Æ passa'n Bjarne. Hainn va så orole at dæm mått bett'n fast. Og no bor æ sammen me'n Bjarne i såmmå hus. Hainn e orole no å.

Så kom du til Jøssåsen, hvor lenge er det siden?

Nei, de kjæm itj æ i hau, men de e læng sia. De va hainn Edgar Pedersen som fekk mæ hit. No e'n dau.

Hva gjør du på Jøssåsen og hva liker du best å gjøre?

Æ arbe på vævstua 3 daga i uka. Om torsdagen reise æ te Hommelvik æ kjøpe blad og brus. Og så går æ te frisør'n å kløppe mæ. Ja, og så tømme æ bøtta'n, både søppelbøtta og kompostbøtta. Fredagan gjør æ itj stort, nei.

Han Frank holdt en fin tale til deg på bursdagen. Husker du hva han sa?

Jau, hainn sa at æ e flenk te å snakk med folk. De stemme de, de like æ gått. Æ snakke me aill æ træffe æ, på butikka'n og overaill.

Takk for intervjuet, Brit. Du har opplevd mye. På rommet ditt henger det et diplom for 25 års trofast tjeneste på Jøssåsen. Diplomet er underskrevet av styreformannen på Jøssåsen.

Selma Lagerløf har som motto på en av sine bøker: «Gud gi at min sjel modnes før den skal høstes». Du Brit har en modnet sjel. Lykke til videre med din viktige oppgave: Interessen for folk!

Mitt første møte med Grobunn

Da jeg kom til Grobunn var alt nytt og fremmed. Jeg var litt sjenert, men jeg kjente jo Linn, så det var jo fint.

Tekst av RAILA KRISTINE VIKHEIM

Men etter hvert ble jeg mer og mer trygg på å snakke med de andre. Det er jo veldig koselige folk her, så jeg burde egentlig ikke være redd. Det er jeg ikke nå.

Jeg har det veldig bra her og gjør mange forskjellige ting som jeg synes er gøy. Da går klokka fort. Vi lager masse god mat på kjøkkenet til lunsj. Vi får mye god mat i Solgløtt også. Jeg har begynt å like fetaost. Det likte jeg ikke før.

Jeg har lært mye nytt som jeg ikke kunne fra før. Da jeg skulle få eget rom på Grobunn, syntes jeg det var både spennende og litt uvant. Men, jeg ble vant til rommet mitt, selv om jeg lengtet hjem noen ganger. Den første middagen på Solgløtt var veldig uvant for meg, for det var nytt å sitte sammen med så mange ukjente. Jeg var veldig sjenert da jeg satt ved bordet, og sa ikke så mye. Jeg turde ikke å spørre om de andre kunne sende noe til meg. Men nå er jeg mer kjent med de andre, så nå tør jeg det. Så det har gått veldig bra.

Raila Kristine Vikheim.
Foto: Mari Lombnæs.

Hvordan jeg opplever hverdagen på Solborg

Jeg heter Halfrid Olsen og bor på Hønen Gård Bo og Mestrings-senter og har bodd der siden 1974. Jeg jobber daglig på Adaptor, hvor jeg begynte høsten 1982, og der har jeg blitt kjent med mange nye mennesker.

Tekst av HALFRID OLSEN

Høsten 1985 kom Egil Skogstrøm og han kunne fortelle at han hadde jobbet på Solborg tidligere. Jeg var nysgjerrig på hva slags sted det var og han fortalte at stedet var drevet

av Landsbystiftelsen. Senere fikk jeg vite at det var antroposofer. Jeg gikk lenge og ønsket at jeg kunne få prøve meg der. Hvorfor jeg ville det, var fordi jeg kom meg lite ut og trengte en avveksling i hverdagen.

Sommeren 2004 begynte Ines Wilbers som vernepleier og hun hadde også jobbet på Solborg, og jeg nevnte for henne at jeg hadde lyst til å prøve å jobbe der. Først sa hun at det ikke var noe sted for meg, men jeg ga meg ikke så lett. Vinteren 2006 fikk jeg beskjed at jeg skulle få komme

*Halfrid strikker på veveriet.
Foto: Jan Bang.*

på omvisning der oppe. I september 2006 fikk jeg klarsignal på å begynne i Jevnakerhuset og lage mat. Ines kjørte meg opp den første tiden, og jeg var veldig spent på hvordan det ville gå.

Det tok litt tid før jeg vendte meg til å jobbe med de forskjellige utlendinger, men det gikk bedre og bedre etter hvert. Jeg jobbet der fram til jul, og etter hvert begynte jeg på veveriet. I begynnelsen tok jeg med strikketøy hjemmefra, men etter hvert fikk jeg strikketøy der. Den første sommeren jobbet jeg i syltegruppa og likte meg veldig godt, men nå jobber jeg på urteverkstedet som er en fin jobb.

Til å begynne med jobbet jeg bare halv dag. Nå jobber jeg full dag og er veldig fornøyd med det. De jeg jobber sammen med er veldig hyggelige og hjelpsomme. I dag har jeg vært der i fem år, og trives fortsatt like godt. For tre år siden begynte jeg å lage mat på Kittelsen Hus. Det har bydd på utfordringer, som at ingen har møtt meg på bussen når jeg har kommet. Til å begynne med ble jeg veldig fortvilet og sint, men etter hvert så vendte jeg meg til det og hvis jeg nå opplever noe slikt, tar jeg bare opp mobiltelefonen, ringer og sier ifra at jeg står på bussholdeplassen. Solborg har lært meg å takle sånne ting.

Jeg vil overbringe en takk til Karen Nesheim og til Ines for at jeg fikk lov til å begynne der. Takk for all godhet og hjelpsomhet alle sammen.

Åpen dag med høy trivselsfaktor på Vidaråsen

Det var med stor forventning vi gikk ut i landsbyen på jakt etter å skildre stemninger.

Tekst av HANS ARILD WENSAAS og HÅVARD ANDREASSEN
Foto HANS ARILD WENSAAS

Det ble en lett jobb. Stemningen var meget god og Åpen Dag tegnet til å bli svært vellykket veldig tidlig. Været var fint og landsbyen viste seg fra sin beste side.

Verkstedene holdt åpent og solgte sine spesialiteter. Trearbeider, vevde arbeider og tovete ting. Urteverkstedet og gården solgte egenproduserte økologiske urter og grønnsaker.

I kjøkkenteltet var grillen i gang hele dagen og herfra ble det solgt økologiske pølser, hamburgere og salater. Alt ble servert med det beste tilbehør.

Vi snakket med folk fra Horten og Barkåker og fra Tønsberg, Sandefjord og Larvik.

Det kom bygdefolk og naboer av Vidaråsen. Mange av de besøkende kjente nok hverandre fra før og noen var også kjenninger av Vidaråsen. Her møttes både kollegaer, venner og pårørende, og skal vi dømme etter snakk, latter og klemmer så var dette en strålende dag med høy trivselsfaktor for både store og små. Vi gleder oss allerede til neste gang.

Hans Nilsen Hauges sal på Vidaråsen

Håvard Andreassen og Hans Arild Wensaas.
Foto: Jan Bang.

Veveriet på Vidaråsen. En liten reportasje om bygningen og livet i den.

Tekst av HANS ARILD WENSAAS og HÅVARD ANDREASSEN
Foto HANS ARILD WENSAAS

Det er september og det er kveld når vi banker på hos Rosemaria i Bernhards hus.

Vi har en plan om å få vite litt mer om denne flotte bygningen som i dag rommer veveri og toveverksted. Det er en spennende bygning som heter Hans Nilsen Hauges sal. Huset ligger flott til i landsbyen litt ovenfor selve bakketunet. Et blåmalt hus som er bygget som en sal. I 1971. Og det fungerte også som en sal, et samlingspunkt, til Andreasbygget og Kristofferhallen overtok disse aktivitetene.

Det var et yrende liv i Hans Nilsen Hauges sal i "gamle dager", 30 til 40 år tilbake i tid. Alle fester, alle spill, store og små begivenheter fant sted i denne

salen. Her ble det holdt fellesseminarer, handlinger, bibelaften, dåp og bryllup. Det sies at Johan Fluglaar giftet seg der. Huset er visstnok tegnet av Åge Anonsen (ubekreftet) og det er delvis finansiert fra salg av lys.

Elisabeth inviterer oss til veveriet og allerede dagen etter er vi på plass.

Det er lett og forstå at folk trives her mellom vevstoler og garnnøster og hver eneste minste lille ting på en vev har en funksjon og et eget navn. Det er så varmt og lunt og fint her inne i veveriet hvor Elisabeth er sjefen. For meg er det som å reise litt tilbake til min egen barndom. Og kjenne lukten av garn og denne helt spesielle lyden i rommet bringer tilbake minner om den gangen mamma ropte meg inn fra leken ute i gata og jeg måtte sitte og holde når garnet skulle gå fra bunt til nøste.

Når vi besøker veveriet er det bare kvinner på jobb, men det fortelles at det også jobber en mann her. Det blir mange hyggelige samtaler både rundt vevstolene men også rundt kaffebordet som vi blir invitert til, og vi får sjokolade fra Sveits. Det er en stemning her som vi skal lete lenge etter andre steder. Trivselsfaktoren er høy her på veveriet.

De viser oss ferdige produkter. Matter, løpere og forskjellige duker, og Elisabeth melder stolt at salget av produktene har gått over all forventning på de markedene de har deltatt på. Og det er lett å forstå for her er det mye fint av veldig god kvalitet. Alle vevstolene er også små kunstverk der de står med flotte halvferdige produkter på.

Et veverarbeid i gang.

Julia Olson, medarbeider fra USA.

Kvinnene som jobber her har erfaring fra mange ulike verksteder, og felles for dem alle er at de synes veveriet er best.

Vi snakker med Anne Kari, Kari, Gry, Britt, Julia, Hedda, Liv Helene og Trine. Alle snakker de om kjærligheten til håndarbeid. Vi vil takke Elisabeth og alle damene i verkstedet for at dere tok dere tid til oss. Takk også til Rosemaria.

En HELT sann historie

Tekst og foto BORGNY BERGLUND

En dag satt Svein og jeg og arbeidet med noen bilder ved skrivebordet i kjellerstuen. Det var kaldt der så jeg hadde på meg tykk jakke og ull-lue. Jeg begynte å klø i håret og sier til Svein: Jeg klør så jeg skulle tro jeg hadde lus. Jeg tok av meg luen og ut hoppet en mus! Det var altså ikke lus, men mus.

Det er for meg en gåte hvordan den kunne ha kommet inn i luen. Den løp litt forfjamset frem og tilbake på skrivebordet før vi fikk jaget den inn i et annet rom hvor det var satt

opp musefeller. Vi arbeidet videre, men så plutselig kjente jeg noe kravle oppover leggen på innsiden av olabuksen. Enda en mus! Jeg fikk ristet den ut av buksebeinet, men nå var arbeidslysten borte. Det fikk være måte på musetekke.

Dagen etter fant vi to døde mus i musefellene. Jeg synes det er litt trist også – om sommeren legger jeg mat ut i skogkanten til musene og om høsten setter vi opp feller i kjelleren. Siden det snart er jul, passer det godt at jeg nå går og synger «Musevisa» av Alf Prøysen.

Når nettene blir lange og kulda setter inn så sier vesle musemor til ungene sine: «Hvis ingen går i fella, men passer seg for den skal alle sammen snart få feire jul igjen!» Heisan og Hopsan og fallerallera! Om julekvelden da skal alle sammen være gla!

En drøm?

Det ligger en liten øy i Oslofjorden, mellom Tjøme og fastlandet, rett sør for Tønsberg. En liten øy med små hus og nesten 150 innbyggere, bilfri på grusveiene, men med masse båter og små båthavner rundt omkring.

Tekst av BERNT og ERIKA EVENSEN

Et fredelig landskap med sauer og hester, skog og mark, og det blåe bølgende havet bare en liten gåtur unna samme hvor du er på øya. Her bor Bernt og Erika sammen med tvillingene Julia og Juliane og tre katter. De bor i et lite trehus – drengestuen på Alby Gård – og har vært der

Erika og Bernt Evensen.
Foto: Privat.

Alby Gård. Foto: Privat.

allerede en lang stund. De trives godt på øya Veierland og her begynner drømmen som skal fortelles:

Vi, Bernt og Erika, levde på Vidaråsen i mange år før vi flyttet til øya. Og så hender det at vi får besøk av landsbyvenner av og til; og noen ganger kommer Kari og blir en helg. Hun har sitt gjesterom her og føler seg hjemme på øya, hun har blitt kjent med noen og til og med blitt invitert på kaffe.

Nå blir det store praktfulle gårds- huset her hos oss ledig til våren 2012 og vi kunne tenke oss å leie det. Da kunne vi gjerne være gjestgivere for flere camphillvenner fra hele Norge,

som kunne komme og ha ferie her, reise på retrett med en gruppe eller bare få "bed and breakfast" for en helg. Det kunne komme enkelte landsbyboere for et par dager og holde Bernt med selskap, eller et helt hussamfunn kunne leie huset for en uke og være helt selvstедige. Alle slags varianter kunne vi tenkt ut sammen – hvis det er interesse og behov "der ute". Men det måtte vi få vite snart så vi kan søke om å få leie huset!

Skriv til: Bernt & Erika Evensen,
Alby Gård, 3144 Veierland
Eller ring: 33 387 304
Bernt, mobil: 944 27 958

Huskonsert på Vik

Teksta av HANNE KVELI

Den 5. september var det huskonsert hos Borgny og Svein Berglund på Vik. Huskonserten besto av Øystein Berglund som spilte fine låter på hardingfele. Dette var en spesiell opplevelse for meg. Så var det folkedans med Tone Eikås og Bjørn-Ove Oppheim, særlig reinlenderen likte jeg godt.

Derek Matthews Band spilte kjempefine irske folketonar. Jeg kjente igjen noen av sangene og den irske trommen var veldig spesiell.

Derek Matthews Band. Foto: Borgny Berglund.

Så var det kaffe og te og noe attåt. Folk pratet og lo.

Da konserten startet igjen var det Derek Matthews Band som fortsatte. På slutten av konserten var det samspill med alle som spilte.

Det var veldig mange som kom til huskonserten. Fra Solborg kom journalistene fra Landsbyliv, Nils Erik og undertegnede. Det var et vellykket arrangement, alle dro hjem med godt humør.

Dialogos – det muliges kunst

Dialogos medie- og ressurscenter har vært i drift i sin nåværende form i to år nå. Det startet som et pilotprosjekt i 2009 og gikk over i permanent drift i fjor.

Tekst av INGUNN KROKEN og
SISSEL JENSETH

Vi er fortsatt i en oppbyggingsfase, men har samtidig kommet godt i gang med driften.

Dialogos for et fritt åndsliv

Nettsiden www.dialogos.no er etablert, og øverst står vår hovedmålsetting "Dialogos for et fritt åndsliv". Det vil si at vi arbeider for at det skal være mulig å drive kulturelle virksomheter og skapende arbeid ut ifra et fritt åndsliv. Situasjonen i dag er dessverre slik at lover og regler, høringer og kontroll, også presses frittstående virksomheter. For eksempel tvinges Steinerskolene til å ta de nasjonale prøvene til tross for at disse er tilrettelagt for den offentlige skoles fagplan. Og i barnehagene skal det innføres språktesting. Problemet er ikke bare utbredelsen av slike tester, men også det bakenforliggende formålet som i neste omgang kan gi myndighetene mulighet til å "pushe på" forandringer i det pedagogiske opplegget ut fra en kortsiktig og materialistisk forestilling om mennesket.

Nettsiden www.dialogos.no

En viktig oppgave for Dialogos er å være en møteplass og en ressursbank for partnervirksomhetene, blant annet gjennom nettstedet www.dialogos.no. Her skal det publiseres utdypende informasjon for foreldre, foresatte, kunder, pasienter og andre som ønsker å vite mer om hvordan arbeidet utfolder seg på de ulike stedene. På nettsiden finnes også en oversiktlig kalender som viser aktiviteter og møter, og det er oversikt over høyere utdanning og ledige stillinger hos våre partnervirksomheter.

Forum for kunnskap og innsikt

En annen viktig oppgave for Dialogos, er å gi mot og styrke til de som representerer virksomhetene i det offentlige rom, det være seg lærere og rektorer ved Steinerskolene. Harde

Vidaråsen på Rådhusplassen 2011. Foto: Kaja Jenseneth.

angrep og skyts kan komme fra ulike hold, og Dialogos prøver å være en buffer og «påfyllstasjon». Vi sender jevnlig ut e-poster og informasjon til Dialogos sitt nettverk, med relevante artikler fra media som gir innsikt eller problematiserer aktuelle tema. For eksempel kunne vi nettopp vise til en artikkel i New York Times som forteller at dataingeniører i Silicon Valley sender barna sine til Steinerskolen for å unngå data i skolen, og om Marte Wexelsen Goksøyr som frontet Downs syndrom på Stortinget og derved vant Bjørnsonprisen i 2011. Alle artiklene som vi samler fra media, legges inn i et nettforum, slik at man i ettertid kan hente stoff fra de ulike debattene, enten det dreier seg om utdanning, religion, livssyn og verdensanskuelser, politikk, filosofi og samfunn, vaksinasjon, antroposofi eller annet.

Støtter sosialterapeutisk arbeid

For tiden arbeider vi med Steinerpedagogikk som fordypningstema – et stort og omfattende område som berører både Steinerbarnehager, Steinerskoler og undervisningsinstitusjonene ved Berle. Mens det første fordypningstema var Helsepedagogikk og sosialterapi, og rapporten har vært trykket både i Landsbyliv og Antroposofi i Norge. Den ligger også på nettsiden. I den forbindelse ble det, i samarbeid med sosialterapeutiske virksomheter, utarbeidet «10 kjappe» om sosialterapi, der hensikten er å fange essensen på en enkel og "kjapp" måte.

Dialogos var også en redaksjonell støttespiller i forbindelse med bokutgivelsen av Bente Edlunds doktorgrad på Antropos forlag høsten 2010, og da boken, *Kulturøyer – antroposofiske tiltak for mennesker med spesielle behov 1924-1990*, ble lansert på Litteraturhuset var Ingunn Kroken moderator. Dialogos har også startet en serie dybdeintervju av personer som har kunnskap om eller interessante synspunkt når det gjelder antroposofi. Et av de første intervjuene var med Bente Edlund: *Det er noe med trofasthet – om omsorgs- og undervisningstilbudet til mennesker med spesielle behov basert på Rudolf Steiners ideer*. Dette og et intervju med Trond Skaftnesmo ligger på nettet.

Rådhusplassen

Fire år på rad har det vært holdt høstmarked på Rådhusplassen. *Et levende mangfold – Antroposofi i praksis*, hvor Dialogos holder i trådene sammen med Antroposofisk Selskap. Dette er et populært marked både blant utstillere og publikum, og både Vidaråsen og Solborg har vært flotte innslag på plassen med mange fine produkter for salg.

I forbindelse med det arrangementet "Peer for alle" på Gåå i august 2011 samarbeidet Dialogos med arrangøren om utarbeidelse av pressemelding. Vi holder også kurs i hvordan skrive pressemeldinger og korte nyhets-saker.

Fortsetter på side 14

Partnerskap gir økonomi

I Dialogos er vi helt avhengige av den støtten som institusjonene og virksomhetene bidrar med. Det er i dag 14-16 partnere som betaler fra 2.500 til 20.000 kr i året for å være en del av medie- og ressurscenteret. Disse er Rudolf Steinerhøyskolen, Den norske Eurytmihøyskolen, Steinerskoleforbundet, Steinerskolens Foreldreforbund, Steinerbarnehageforbundet, Camphill Landsbystiftelse, Sosialterapeutisk Forbund, Biologisk-dynamisk Forening, Antropos bokhandel og forlag, LiliO Design, Antroposofisk Selskap i Norge, Forum Berle, Baldron Dvergakademiet og Sekem Skandinavia.

For Dialogos er det svært viktig at flest mulig deltar, for bare på den måten kan vi få skikkelig slagkraft. Slik skapes optimisme og delaktighet – og det muliges kunst. Denne type nettverk er relativt ny innen den antroposofiske bevegelsen, og våre naboland viser interesse for Dialogos sitt virke. I USA har de siden 1996 hatt *The Council of Anthroposophical Organizations* (www.anthroposophybayarea.org).

Bli medlem i Dialogos

Dialogos er i utgangspunktet en medlemsforening, som medie- og ressurscenteret er en del av. I tillegg til bidragene fra partnerne, er vi avhengig av medlemsinntekter, gaver og prosjektmidler, samt betaling for enkeltstående oppdrag for å dekke to

Vidaråsen på Rådhusplassen 2011. Foto: Kaja Jenseneth.

ansatte i 25% stilling. Men kapasiteten til senteret vil øke så fort vi får inn mer midler.

Vi oppfordrer alle som vil støtte vårt arbeid, til å tegne individuelt medlemskap i Dialogos forening. De enkelte Camphill-landsbyene, hjemmene og skolene inviteres også til å bli støttemedlemmer. Som enkeltmedlem har du mulighet til å komme med innspill og påvirke foreningens utvikling.

Årsmøte i Dialogos holdes torsdag 31. mai 2012. Innmelding skjer ved å betale 250 kr (enkelmedlem) eller 1000 kr (bedrift/institusjon) til kontonummer 1254 05 58327, merket «medlemskap». Skriv samtidig din

e-postadresse, eller send oss en melding til sissel@dialogos.no. Årsberetningene for 2010 og 2009 er lagt ut på nettsiden.

Du kan også gi et gavebeløp, noe vi er svært takknemlige for. Beløpet betales til kontonummer 1254 05 58327, merket "gave til Dialogos".

Kontakt oss gjerne:

Vi holder våre møter i Oscars gt. 10, 0352 Oslo. Du kan også kontakte Ingunn Kroken, ingunn@dialogos.no Mobil: 990 14 030.

Vi er åpne for alle innspill!

Antroposofisk markedsdag i Oslo

Tekst av HANNE KVELI og NILS ERIK BONDESON

Solborg hadde sin stand på Rådhusplassen som vanlig, og delte med noen som solgte dukker og øredobber fra utlandet. Vi solgte mye grønnsaker, saft, urter, syltetøy og hele 90 brød. Veveriet solgte også bra. Solborg solgte for kr 8000 kr men det kostet 4000 kr å være på Rådhusplassen. Mange nye medarbeidere og beboere hjalp til, Heidi og Magdalene var der hele dagen. Solborg stod i nærheten av Nobels Fredssenter. Folk spurte om livet på Solborg, om hvordan vi lever og hva vi spiser.

Vi var heldige med været i år, men i fjor var atmosfæren bedre. Nytt for i år var Bondens Marked. De trakk mer mennesker men atmosfæren på Bondens Marked var ikke bra.

Ellers var det bokhandel og bondemarked med biodynamiske produkter fra gårder. Eurytmiskolen og Steinerkolene i Oslo var der.

Det var økologisk kafé og veldig mange mennesker. Vidaråsen var også på plass med sine varer.

Solborgs urter, saft og syltetøy til salgs. Foto: Wenche Monsen.

Festival i Gålå – Peer for Alle

Gudbrandsdalen august 2011

Tekst av NILS ERIK BONDESON
og HANNE KVELI
Foto BORGNY BERGLUND

Vi fra Solborg ankom Gålå etter vel 5 timers kjøring. På området fikk vi tildelt hytter, jeg, Nils Erik, fikk et enerom på samme hytta som Hanne, Magdalene og Reinhardt. Det var en fin hytte, vi måtte dele bad, do og badstue og hadde en fin utsikt ned til det vakre Gålåvannet, en fin natur.

Så dro vi ned til Peer Gynt-området, og fant plass på tribunene. Først var det to morsomme klovner, Delisz og Zolda, som underholdte oss, fulgt av informasjon om hva som skjer fremover fra onsdag til lørdag. Så spiste vi middag i Anitras telt. Som vanlig på Peer Gynt-stevnet fikk vi tildelt en hemmelig venn, denne gang fikk jeg, Nils Erik, den danske Susanne. Vi hadde en hyggelig prat, så dro vi tilbake til hytta. Hanne fikk Marit fra Helgeseter som sin hemmelige venn.

Vi ble tildelt diverse turer. Med hjelp av Tina skulle Nils Erik gå en lang tur på omtrent tre timer, men den ble utsatt på grunn av regn.

Vi startet andre dagen med frokost, så dro vi til morgensamling, etterpå kaffepause. Så var det kanotur. Vi var en gjeng mennesker som storkoste oss med turen på to vann. Det var et veldig bra opplegg med vakker natur. Magdalene og Nils Erik var med og var slitne etter turen. Det var utrolig flott natur.

Etter middag skulle vi med stolheis opp på fjellet men så kom regnet og det høljet ned så vi ble klissvåte, men vi dro tilbake til hytta og skiftet til rene klær.

Det var underholdning av klovnene hver dag under morgensamlingene. Så var det sang av Malte Vinje, foredrag og informasjon. Vi hadde øvelser på formiddagen og ettermiddagene, og disko på kvelden to ganger. Det var folk fra Norge, Sverige, Danmark og Skottland.

Lørdag var det aktiviteter på formiddagen og selveste framføringen

ettermiddagen. Solborg hadde to scener, "Peer Gynt og den Grønnkledde" og "Dovregubbens Hall". Vi fikk med flere troll fra andre steder i vår scene. Hanne var den Grønnkledde, Jonathan var Peer og Arild Dovregubben. Det kom mer enn 200 tilskuere utenfra som så oss i spillet. Været holdt seg og til slutt kom regnet når spillet var over.

Så var det festmiddag og dans. Empotv.no filmet oss, så kanskje kommer vi på tv! Det blir kanskje laget en bilde-cd fra festivalen og den skal vi kjøpe.

Se filmen på denne linken:
http://www.empotv.no/webtv#.TmifnS_ZHDs.facebook

Malthe Vinje leder morgensangen.

Dovregubbens hall.

Peer for alle

Mandag 15. august dro vi Grobunn-læringer til Gålå. Det var veldig mange som var med, foruten alle fra Norge, var det også folk fra Danmark, Sverige og Skottland. Vi øvde inn hver vår scene fra Peer Gynt. Dette ble "sydd sammen" i løpet av uka.

Tekst av LINN RUSTAND
Foto BORGNY BERGLUND

Det ble tid til noe annet også. Vi tok stolheis opp til Valsfjellet. Der oppe var det så fin utsikt. Jeg så mange fjell. Vi gikk på tur, før vi tok heisen ned igjen. På kvelden var det disko i Anitras telt. Der danset vi.

Hver dag startet med morgensamling på scena. Det var to morsomme klovner som dukket opp over alt.

Klovnene Zoldo og Deliz i vigør.

Vi spiste frokost i hytta der vi bodde og hadde felles middag i Anitras telt. Vi fikk til og med dessert.

Vi Grobunn-læringer spilte tankene til Peer. Vi øvde på en sang som vi framførte på scena. Den heter "Vi er nøster." Vi sang også en sang sammen med noen andre: "Vi er verker." Det er Malte Winje som har skrevet og komponert disse sangene.

Selve spillet ble framført lørdag 20. august. Publikum fikk se en flott forestilling med mye sang og musikk. Det hadde vært plass til langt flere publikummere i finværet.

Peer møter sine ugjorte handlinger.

Tur til Gålå

Jeg hadde gledet meg lenge til Peer Gynt-stevnet, så vi var spente da vi begynte å kjøre fra Vallersund en tirsdag midt i august.

Tekst av MARI KRISTIANSEN

Det var koselig å se igjen plassen. Jeg har vært der et par ganger før. Jeg møtte mange kjente og det var morsomt å se dem igjen. Vi koste oss med morgensamlingene med klovneinnslag og taler hver dag. Jeg synes klovnene var morsomme. Etterpå dro vi på forskjellige aktiviteter. Vi fikk servert middager i Anitras telt hver dag, og ellers spiste vi i hyttene. Jeg var et par ganger opp i Valsfjell med stolheisen, og det var litt spennende og fantastisk å sitte i den og se den vakre fjellnaturen.

Peer Gynt og Mor Åse. Foto Borgny Berglund.

I Gålå hadde høsten allerede startet, så det var godt vi hadde tatt med oss varmt tøy og regnklær.

Jeg fikk gått mange fine turer i området, og jeg koste meg i hytta vår sammen med de andre fra Vallersund gård. Bortsett fra magesyken så

hadde jeg det ganske bra. På lørdagen så vi alle deltagerne fremføre Peer Gynt-spillet, og jeg syntes de var flinke til å spille og å huske alle replikkene.

Det var litt trist den siste dagen, men det var også litt godt å reise fra plassen, for vi ville jo hjem til Vallersund igjen.

Så har vi mange flotte bilder og noen videosnutter å se på for å minnes turen.

Jeg håper vi kan komme tilbake på vinterferie til neste år. Så blir det spennende å få vite hvor neste sommermøte blir holdt om et par år.

På besøk i Hogganvik Landsby

Hogganvik var tidligere kjent som en av Ryfylkes vakreste og største gårdsanlegg. På 1600-tallet var Hogganvik en lensmannsgård og på 1800-tallet en militær sjefsgård for slekten von Krogh. På 1900-tallet var stedet også en av de mest ettertraktede feriestedene i Rogaland.

Tekst BORGNY og SVEIN BERGLUND
Foto BORGNY BERGLUND

I dag er Hogganvik en av landsbyene i Camphill. Eiendommen blir holdt i hevd og videreutviklet som et sosialpedagogisk fellesskap. Omkring 50 mennesker er i dag i sving med gårdens mange aktiviteter og de fleste bor også her.

Noen har kalt Hogganvik for Vestlandets perle og denne perlen var vi så heldig å besøke et par dager i september. Det var stor aktivitet på potetåkeren, meieriet, snekkerverkstedet, fjøset, og andre steder.

Morgensamlingen

Fredag morgen deltok vi på morgensamlingen i det fri. Hver morgen starter arbeidsdagen med en samling ute om været tillater det. En positiv morgentekst blir lest, før det går over til det mer praktiske: det blir informert om hvem som reiser bort, hvilke gjester som kommer, hvordan arbeidet skal fordeles, hilseener blir overbrakt osv.

Med hånden på hjertet fortalte Monica om sin kjæreste venn – kua Lina – som hun hadde hatt et nært

En snurrebass har fått sin farge.

forhold til i mange år, men som nå ikke lenger er i live.

Snekkerverkstedet

På snekkerverkstedet ble vi vist rundt av Jordy Lee Grant som er ansvarlig for verkstedet. Jordy er fra Skottland og kom til Hogganvik for seks år siden.

Opprydding i verkstedet.

Her lages det vakre ting til høst- og julemarkeder. Det fine med denne produksjonen er at alle kan være med å skape. Det skal ryddes og feies, gjenstander skal pusses, og senere dekorerer. Det går på omgang og alle er med på alt. Glass, biler, snurrebasser og mye mer fikk vakre farger og fantasifulle mønstre. Fargebadet var ganske enkelt: kaldt vann i et vasevannsfat eller en isboks og noen dråper med farger – «Easy Marble» - som forsiktig ble rørt rundt, var hele hemmeligheten. Glass, snurrebassene og andre produkter ble varsomt dyppet i badet og satt til tork.

Monica forteller om kua Lina.

Fortsetter på side 18

Det individuelle er at den enkelte bestemte hvilke farger de vil ha i fargebadet. Det kan variere fra sort og hvitt til det rene fyrverkeriet av farger. Mønstrer som kommer frem på gjenstandene er alltid like spennende og overraskende.

Ysteriet

Ysteriet har en viktig funksjon på Hogganvik. Det produseres ost to ganger i uken under kyndig ledelse av Karin Keller og Angela Rawcliffe.

Roy Victor Hansen – til daglig: Victor - er en viktig person i denne prosessen. Han har bodd på Hogganvik i 23 år. Første gang vi møtte Victor var hos Ursula og Ingemar Johanson på Sletner gård, Indre Østfold, da var Viktor 10 år. Det gikk mange år før vi møtte ham igjen – det var på et

Angela og Viktor i arbeid på ysteriet.

Viktor i sving med melken.

Camphillstevne i Latvia. Før Victor kom til Sletner gård, hadde han bodd på barnehjem. På Sletner fikk livet hans en ny mening. 16 år gammel flyttet han til Solborg Landsby før han senere kom til Hogganvik. Her trives han veldig godt og har mange viktige oppgaver. Utenom ysteriet jobber han i fjøset og hver søndag ministrerer han eller spiller gitar ved handlingen.

Potetplukking

Gårdsdriften er en sentral aktivitet på Hogganvik. Victor foretrakk å grave frem potene for hånd, han ville ikke at grevet skulle skade potetene.

Det er alltid spennende å se hvor mye melk det blir i dag.

Fjøset

I fjøset skal fire kuer melkes for hånd to ganger om dagen. Snart får de en ny ku som erstatning for Lina.

skal ligge med utsikt til fjorden. Her vil det bli seks landsbyboere og medarbeidere. Det blir et stort hus på 845 kvm fordelt på tre etasjer.

Nybygg

Sahaug familiehus er nå under bygging. Det er et stort familiehus som

I mars 2009 var statsråd Meltveit Kleppa på besøk på Hogganvik. Det bidro til at Husbanken og Fylkesmannen i Rogaland ville støtte prosjektet.

Store og små i sving på potetåkeren.

Fredagsbutikken er ukens høydepunkt.

Fredag er det tid for spesiell omsorg. Da får Kristin sin ukentlige fotpleie av Karin.

Hunden Max.

Sosialt liv, omsorg og ansvar

Hunden Max er et viktig innslag i hverdagen – en hjertelig og godlynt Berner Sennen som ønsker alle velkommen. Bare én har Max stor respekt for – og unngår så godt han kan – det er katten Prikken som er dronning på haugen.

Angela og Max klar for daglig trimtur.

Katten Prikken.

REIDUN

Reidun Hegerland er en pratsom, kvikk ung dame med mye godt humør. Hun har egen leilighet i Utbjoa, i huset til sine foreldre. Tre dager i uken er hun på Hogganvik hvor hun har eget rom. Der trives hun veldig godt. Hun forteller hvor nervøs hun var første gang hun besøkte Hogganvik for 11 år siden. Hun hadde helt vondt i magen, forteller hun. Men det tok ikke lang tid før hun visste at "her ville hun være". Hun trives godt på snekkerverkstedet hos Jordy og sammen med sin beste venninne Janchen Myrvang. Hun har mye å fortelle fra sitt arbeide i Landsbyen:

"Hei alle saman. Eg er ei dame på 40 år og i fleire år har eg jobba i Hogganvik Landsby. Ein av dei fyrste jobbane mine er å jobbe i fjoset. Der helsar alltid kuene meg med eit mø. Min jobb er å gje mat og koste rundt i fjoset.

Ingen ting er som å jobbe med dyr. Den gleden det gir meg er ubeskrivelig god. Eg pleier også å snakke med dyra. Det å ha kontakt med eit dyr er noko eg synst er veldig viktig. Dei har mange dyr på garden, blant anna kuer, griser, sauer, geiter, men det er også kattar og hundar.

Eg bretter og henger opp klutar som vi vaskar kyrne med. Og så tar eg og sprer halm over dei stadene der kyrne står. Eg vaskar også vindu og bøkrer og børstar kyr.

Eg trivest godt med jobben min. Eg er også med og forer kyrne på beite. Det var alt om meg og min jobb. Hilsen ei fornøyd Reidunn».

TOMMY

Tommy Johansen er en mann av få ord, men er til gjengjeld en utrolig skarp iakttaker. Kvelden før vår avreise forklarte han med geberder at Borgny hadde glemt igjen et skjerf i et av de

andre husene. Borgny protesterte for hun trodde ikke at hun hadde hatt med noe skjerf. Tommy ga seg ikke – ikke Borgny heller!

Neste dag fikk Borgny levert et rødt skjerf – Tommy hadde rett - hun ble ganske beskjemmet. Unnskyld Tommy!

Vi fikk vite at Tommy alltid har rett. Han har også hele tiden full kontroll på hva som skjer rundt ham. Han visste nøyaktig hvor mange bilder Borgny hadde tatt som han hadde vært med på, og ville helst se alle på kameraets display.

Selv om språket hans er vanskelig å forstå, gjør han seg godt forståelig skriftlig, bare se: «Jeg liker å vaske opp i fjøset og koste og rydde og fylle kraftfôr og møkke ut og ordne med forskjellig søppel. Det er myk plast, papir, hard plast, glass, metall, siloplast, spesialavfall, papp, rester og kompost.»

MONICA

Monica viser stor interesse for alt liv rundt seg. Hun er veldig begeistret for «Landsbyliv» og ville gjerne ha eget abonnement. Om sitt arbeid skriver hun:

«Hei, jeg heter Monica. Jeg har mistet Lina. Det var veldig trist, men jeg får ny ku, jeg. Sitter hjemme og kjeder meg hver dag. Jeg savner Lina.

Jeg gleder meg at jeg kan se henne og jeg kan melke kuer. Jeg kan vaske fjøs og garderoben. Jeg kan ta opp poteter og jeg kan henge opp melkekluter og brette melkekluter».

Monica med sitt kunstverk.

SANDRA

«Eg heter Sandra Lovise og har ei ku som er veldig snill, nesten som ett menneske. Eg gleder meg kvar dag som går til å melke Litago, for att hu er så snill og eg ville aldri bytta henna ut.

Eg koser meg kvar dag som går at hu lever hos meg her på gården. Eg får god mjølk hos henne kvar dag. Av og til får eg mykje mjølk og andre gangar får eg mindre. Ho er veldig søt og eg er glad for kua mi».

Sandra Lovise bor på Hogganvik.
Red.

Sandra med Litago.
Foto: Eva H. Keller.

Avskjedsintervju med Dag Balavoine

Rigmor Skålholt i samtale med Dag Balavoine

På utestedet «Rampa» i Hommelvik møter jeg Dag et par timer før han flyr sammen med Byrge til USA. De skal til Camphill Soltane, et sted for ungdom. Dette blir en skikkelig 2 ukers gutte- og studietur fra FRAMskolen på Vallersund Gård. Dag har mange jern i ilden og han brenner og begeistres og er ofte på farta til noe.

Nå har han etter 7 års innsats for Landsbyliv gått ut av redaksjonsgruppen, og det er i den anledning at vi huker ham inn til et intervju.

RIGMOR: Kan du fortelle hvordan Landsbyliv begynte?

DAG: Det begynte med «Landsbyposten». Det var Per Engebretsen som ga ut denne første utgaven. Det var et skikkelig «stønt»! Men det ble også den siste utgaven av "landsbyposten". Men et "egg var lagt", det var en begynnelse på det som senere ble Landsbyliv.

Da Jan Bang kom inn i bildet gikk det slag i slag med å få i gang det som ble førsteutgaven av Landsbyliv som kom ut i 2004.

R: Hva var ideen og hvilke forventninger hadde du?

D: Jeg så for meg et organ som bandt Camphillstedene sammen. Et "sted" i verden og et tidsskrift der alle i landsbyene kunne dele informasjon og kunnskap om og med hverandre. Gjennom bladet kunne vi vise «hvem vi er i verden». Det er ikke så mye som er skrevet om arbeidet vårt ellers, og bladet kunne derfor bli en dokumentasjon av veien vi gikk. Denne ideen har utviklet seg gjennom årene som er gått.

R: Opplever du at forventningene er innfridd?

Dag trekker pusten og sier: «Jo da, vi har oppnådd mye på disse årene selv om en treghet i miljøet til å benytte seg av denne rike muligheten, har tæret litt. Øyeblikkene blir borte så fort. Vi har så mange "hellige"

Dag Balavoine. Foto: Jan Bang.

øyeblikk i landsbylivet som er fylt av ånd og glede. Det er de øyeblikkene, det er de historiene jeg så gjerne ville at vi skulle kunne dele, men vi glemmer så lett å verdsette det som vi opplever sammen. Hvorfor i alle dager skal man skrive om dette? Bli det noe mer av den grunn? Det er en holdning som er tung å vende».

R: Hvorfor har du sluttet i Landsbyliv?

D: Jeg engasjerer meg i så mange ting utover arbeidet mitt i FRAMskolen. Peer for Alle-festivalen, f.eks. Den har for meg samme motiv som jeg har for Landsbyliv. Her skapes det grensesprengende "rom" der mennesker finner hverandre. Bestrebelsen er å skape sosiale og spirituelle sammenhenger der mennesker møtes i gjensidig respekt og samarbeidsånd. Det gjelder så vel samarbeidet enkeltmennesker i mellom, både funksjonshemmede så vel som funksjonsfriske, men også mellom de antroposofiske virksomhetene, som i møter med andre organisasjoner som vi har felles sak med, f.eks. NFU (Norsk forbund for utviklingshemmede) og SOR (Samordningsrådet).

R: Hvilke oppgaver ser du for Landsbyliv i framtida?

D: Landsbyliv ser jeg må fortsette sin vei mot en mer profesjonalisering. Men jeg håper vi fortsetter å holde nærkontakt med den enkelte i miljøet. Jeg selv ønsker så gjerne at det kunne etableres seg skrivegrupper rundt om i de sosialpedagogiske virksomhetene slik at flere i miljøet støttes i å formidle det de har på hjertet.

Jeg håper også at fagdelen i tidsskriftet får et tett samarbeid med den nye bachelor-utdannelsen i sosialpedagogikk. Faget må ikke bli offer for kompetansejaget som presser så sterkt på utenfra. Det er viktig at de holder fram vår forankring i antroposofien. Uten den mister vi vårt fundament og spirituelle målsetting. Gjennom fagdelen av Landsbyliv kan vi formidle konkrete holdninger.

Vi må ikke glemme at våre «brødre og søstre», som lever med funksjonshemming, lever et fullt ut adekvat liv. For noen er det livet selv som er den store utfordringen, for andre er det den store livsgjerningen som kaller. Det er mange måter å leve sitt liv på og det er fint at alle som trenger det kan få all støtte de trenger til å leve sitt liv fullt ut. Landsbyliv kan gi en ekte stemme og dokumentasjon av et skjult og gåtefullt liv.

Til slutt takker Dag Jan Bang og Svein og Borgny Berglund og andre for den innsatsen de har gjort og gjør for Landsbyliv. Jan er på sin måte også en viktig ambassadør for Camphill nasjonalt og internasjonalt.

God tur, kjære Dag! Og selv takk for alt du har gjort for Landsbyliv.

Hva skjer i det lille i den store verden?

Hver høst samles 60-70 personer fra alle verdensdeler i Dornach i Sveits for å høre fra hverandre hva som skjer i de helsepedagogiske og sosialterapeutiske virksomhetene.

Tekst av RIGMOR SKÅLHOLT

Jeg har gleden av å være Norges representant i denne konferansen. I år fortalte Barbara Baldwin om arbeidet i Øst-Asia. Barbara Baldwin bor i Australia og holder kurs i helsepedagogikk i «nabolandene» Kina, Japan, Taiwan, Thailand. Det er stort behov for mennesker som kan holde kurs for å hjelpe barn med lærevansker og barn med utviklingshemning. I noen av landene «drilles» barna allerede fra to-årsalderen, og det er mange av barna som ikke klarer dette. En far fortalte stolt til Barbara at hans sønn får leke 1 time pr dag. Foreldrene er hjelpeløse, og vet ikke hva de skal gjøre.

Det er stor tilstrømning til kursene. Kursdeltakerne tar fort opp antroposofi og omsetter det i praksis. I Kina grunnlegges 50 nye Steinerbarnehager hver 6. måned! Det opprettes

mentor-program hvor frivillige følger opp barnehagene i 3 uker. Oppgaven er ikke å «fikse» barna, men la barna finne sin individuelle måte å lære på. Det satses på skoler med mye bevegelse.

I Hokkaido i Japan er det grunnlagt et Michael-College med lærerutdanning og kunstproduksjon til antroposofi. Skolen er bygd opp som et fellesskap. De arrangerer bl.a. egne sommerleirer hvor barn med handicap eller lærevansker kommer med sine foreldre. Studentene på lærerskolen får hvert sitt barn å følge opp og lærer gjennom denne praksisen. Mens studentene passer barna får foreldrene kurs i hvordan

Rigmor Skålholt. Foto: Borgny Berglund.

de kan forstå og omgås sine barn. Det gis også biografikurs til foreldrene for at de også skal lære å forstå seg selv bedre. I dette programmet er det tre målgrupper: Barn, foreldre og studenter. «Mignon-programmet» kalles dette tilbudet. Det er oppkalt etter Mignon, det handikappede barnet som er en av romanfigurene i Goethes roman «Wilhelm Meister».

I Taiwan, fortalte Barbara, har byens ledelse gitt bort en større fabrikk hvor de ber om at det opprettes Steinerbarnehager, skole og tilbud til barn og voksne personer med utviklingshemning. Barbara fortalte at de har nok mennesker som kan sette i gang og bære disse oppgavene.

Det er stort behov for mennesker som kan holde kurs innen mange områder: Helsepedagogikk, sosialterapi, biologisk-dynamisk jordbruk, eurytmi m.m.

Når hun kommer hjem igjen skal hun arrangere et kurs om autisme i Kina.

Hun oppfordret oss og ønsket reiselystne kursholdere hjertelig velkommen til Øst-Asia.

Karl König Institutt

Tekst av RICHARD STEEL
Oversatt av JAN BANG

Vi er nå blitt offisielt registrert som en ideell organisasjon under navnet "Karl König Institute for Art, Science and Social Life". (Karl König Institutt for Kunst, Vitenskap og Sosialt Liv). Registreringsdatoen var 20. september, dagen da grunnsteinen ble lagt for det første Goetheanum! Karl König ville ha gledet seg over dette!

Vår hjemmeside fortsetter å utvikle seg: www.karl-koenig-institute.net

Vi inviterer dere til vårt årsmøte i Berlin neste Mikkelmess, det vil også være Kaspar Hausers 200-årsfeiring! Vi planlegger en helgekongress og lanseringen av en ny bok: "Karl König and Kaspar Hauser".

Richard Steel. Foto: Jan Bang.

Vi har allerede åpnet en leserside på vår hjemmeside:

http://www.karl-koenig-archive.net/reading_room.htm

Point and Circle

Selv tidsskrifter kan få nytt liv og fornye seg selv. I mange år har "The Journal for Curative Education and Social Therapy" (Tidsskrift for helsepedagogikk og sosialterapi) blitt utgitt i England, med en internasjonal intensjon. Dette tidsskriftet forsvant for en stund siden, men har nå startet opp igjen som "Point and Circle" (Punkt og Sirkel), og vil komme ut fire ganger årlig.

I den første utgaven finner vi artikler om "punkt og sirkel"-øvelsen som Rudolf Steiner ga, om gjenbruk av verktøy, om Downs syndrom, om eldreomsorg i Camphill i USA, og mye mer. Blant de som skriver har

vi blant annet Rüdiger Grimm, Nick Blitz, Penelope Baring og Paulamaria Blaxland de Lange.

Point and Circle er utgitt av den samme gruppen som står for Camphill Correspondence, og vil tilsvare fagbilaget som Landsbyliv lanserte et år siden.

Tidsskriftet har bred økonomisk støtte fra både Goetheanum og Camphillsteder i Storbritannia, men er på samme tid avhengig av å bygge opp et bredt abonnementsnettverk for å sikre fremtiden. Redaksjonen i Landsbyliv føler det er viktig at hvert sted i Norge får minst en kopi av dette tidsskriftet for å holde seg oppdatert om det som skjer innenfor vårt yrke i andre land.

Ta kontakt med:
 Bianca Hugel
 34 Wheeler Street
 Stourbridge, West Midlands
 UK DY8 1XJ
bianca.hugel@gmail.com

Camphill Correspondence

Dette tidsskriftet er vårt vindu til det større internasjonale camphillmiljøet, både i rom og tid. Her er det mye å hente, fra det som skjer rundt i verden, og fra det som var skrevet mange år siden. Her kan vi bli kjent med nye folk i bevegelsen, med hva de tenker og gjør, og følge med på hva våre venner har beskjeftiget seg med siden siste gang vi traff dem. Siden bladet er på engelsk er det også tilgjengelig for nye medarbeidere som ikke mestrer norsk enda.

Camphill-bevegelsen er en av de få kollektivbevegelsene som har en internasjonal utbredelse. Dette opplever vi her i Norge med at vi har medarbeidere fra mange land og ofte flere kontinenter, og vi finner det samme i våre landsbyer i andre land. Camphill Correspondence er en måte å dyrke og støtte dette internasjonale arbeidet.

Men Camphill Correspondence sliter med sin økonomi og vi kan bidra til å støtte dem ved å tegne

abonnement. Vi skulle ønske at hvert hus i hver landsby abonnerte, og vi vet at dette ville bety mye for redaksjonsgruppen deres. Vi kan også støtte dem ved å bidra med innlegg, nyheter, tanker og opplevelser.

Ta direkte kontakt:
 Bianca Hugel
 34 Wheeler Street
 Stourbridge, West Midlands
 UK DY8 1XJ
bianca.hugel@gmail.com

Familien Königs skobutikk i Wien

Hvor og under hvilke omstendigheter et barn kommer til verden er viktig. Skobutikken "Zum Bären" – "Til bjørnene", som Karl Königs foreldre, Adolf og Bertha König, drev i Glockengasse 1 i Wiens 2. distrikt, Leopoldstadt, fra 1901 to 1938, var sentral i Karl Königs barndom. Vi skal se på skobutikken og foreldrenes vei til den.

Tekst av JOHN BAUM

John Baum.
Foto Joan Sigrun Nygard.

Det er en kunst å kunne gå tilbake i tiden og i fantasien fremkalle livet for over et århundre siden. Bygningene står der som tause vitner om en forsvunnet tid. Da Friedwart og Nora Bock besøkte Wien i 2004

sammen med meg, forsøkte vi å finne hvor skobutikken hadde ligget. Vi visste adressen, men husene var så forandret at vi ikke klarte å lokalisere stedet der butikken hadde ligget. Vel hjemme igjen studerte jeg Bertha Königs memoarer. I 1965, da hun var 85 år gammel, ba Karl König moren om å skrive om livet sitt: "Hver lille episode du kan huske, selv de du ikke synes er viktige, kan være viktige for oss". Beliggenheten av skobutikken er beskrevet i en drøm Bertha König hadde natten før diamantbryllupsdagen, natten mellom 23. og 24. september 1962, da de bodde i Camphill i Skottland:

Brevhodet fra familien Königs skobutikk i Wien. Fra Karl König Archive.

"Den startet klokken 7 om morgenen. Vi sto begge i butikken, og jeg så mange vogner som kom kjørende samtidig. Det var ekvipasjer, og alle vognene hadde gummidekk på hjulene. Inne i kupéene satt det damer med praktfulle klær og kjempestore hatter med strutsefjær – jeg følte meg hensatt til et eventyrland. Trafikken stoppet, vaktmennene kom og alle vognene stanset foran butikken vår. Så kom det et blåseorkester, og plutselig sto Anke (Weihs) der, konen til Camphills leder, kledd som en ballerina. Hun hadde ballettsko på bena og begynte å danse i den lille Hafnergasse, og på begge sider av gaten sto publikum og applauderte. Så begynte alle å synge og rope "Leve!" til oss.

Vi ble begge så overveldet av denne hendelsen at jeg sa til min mann: "Nå er det opp til oss å vise oss takknemlige og dele ut alle skoene vi har i butikken. Midt i butikken var det en forsenkning i gulvet der det lå to nyfødte barn. Jeg kjente hele tiden på vannet for å se om det var varmt nok. Så ropte jeg ut at

alle skulle få et par sko som takk for den store ære de hadde vist oss. Ganske raskt var butikken tom for sko, og vi sto igjen alene uten penger og uten et eneste par sko. Mannen min begynte å gråte bittert og skjente på meg: "Jeg må takke deg fordi du gir bort alt. Nå har vi ikke en shilling å kjøpe brød for." Jeg trøstet ham og sa: "Vær rolig, Camphill vil ikke svikte oss."

Vindusskoddene var for, og plutselig banket det på. Mannen min sa: "Jeg vil ikke åpne." Men bankingen fortsatte. Jeg åpnet, og utenfor sto det to tjenere i gullbrodet livré. De hadde med en vakker eske fylt med gull- og sølvstykker, og sa: "Vi kommer fra keiser Franz Josef. Han sender dere dette i anledning diamantbryllupsdagen!"

En vakker drøm som maner frem den forlengst tapte verden i keisertidens Wien! Bare den ene lille detaljen var nok: Anke, som hadde vært ballettdanser i Wien før krigen, danset i den lille Hafnergasse! Skobutikken var på hjørnet av Glockengasse og Hafnergasse.

Skobutikken. Karl Königs foreldre står i døråpningen.
Foto: Karl König Archive.

Königs skobutikk lå 1901-38 på hjørnet av Glockengasse (t.v.) og Hafnergasse (t.h.). Foto tatt i 2004. Foto: Kirsten Thomassen.

Naboer utenfor Moritz Knedel, Hafnergasse 2, ca. 1906. T.v. står Bertha König, og gutten er Karl König. Foto: Karl König Archive.

Min kollega Kirsten Thomassen og hennes mann, Knut Olav Bø, planla en høstferie. Kirsten lurte på hvor de skulle reise. "Hvorfor ikke Wien", foreslo jeg. De ble begeistret og lovet å ta bilder av stedet der skobutikken hadde ligget.

Døren til skobutikken er nå bygget inn. Selve butikkrommet er nå et bakrom i en bank. Moritz Knedel hadde en butikk i Hafnergasse 2, rett til høyre ved siden av skobutikken. På fotoet av skobutikken kan vi se naboene som sannsynligvis utgjorde tilskuerskaren i Bertha Königs drøm.

Det var en lang vei som førte til at Adolf og Bertha König kom til å drive en skobutikk i Glockengasse 1 i Wien. La oss følge sporene deres til akkurat denne skobutikken:

Adolf Ber König ble født i Coberdorf i Ungarn i 1872. Hans far hadde vært rabbiner der, i likhet med andre forfedre. Da Adolf Königs far var rundt 30 år, gled han på isen. Han fikk en dobbeltsidig lammelse, og familien flyttet derfor til Wien i 1878, slik at han kunne få medisinsk behandling. Han var invalidisert i 18 år og døde 48 år gammel. Etter at familien ble uten hovedforsorger, kom Adolf König i skomakerlære 14 år gammel, og familiens tradisjon med å bli rabbiner ble brutt.

Bertha Fischer ble født i 1880 i Iglau, nå i den tsjekkiske republikk. På grunn av fattigdom flyttet familien

til Wien da hun var seks år gammel. Hun var en livlig pike, og intet tre var for høyt for henne til å klatre i. En dag da hun var omtrent 12 år, lekte hun med andre barn i Augartenparken. En distingvert herre fulgte dem hjem. Han snakket med Berthas mor og fortalte at han kom fra Wiens Statsopera. Han tilbød Bertha ballettundervisning ved operaen, men familien var imot det. Scenelivet var for usikkert. I stedet for å starte på en kunstnerkarriere, begynte Bertha som lærling hos en syerske.

Tre år senere, like før hun skulle ta mesterbrevet, endret livet hennes seg. Søsteren hennes skulle gifte seg og spørsmålet var: Hvem ville overta søsterens jobb i en god skoforretning? Fetteren deres, som var butikksjef, ønsket en fra familien. Mot hennes vilje overtalte familien Bertha til å begynne å arbeide i skobutikken eid av firmaet Bauer. Moren hennes sa at hun ville ha bedre muligheter i fremtiden der, enn som syerske.

Bertha fortsetter fortellingen:

"Slik det senere utviklet seg hadde hun rett... Jeg var ung og var imøtekommende overfor kundene. Jeg var også meget aktiv i motsetning til søsteren min. Jeg gjennomførte forbedringer og lyktes med å arrangere vakre vindusutstillinger i butikken. Min fremtidige mann var ansatt der som leder. Han pleide å komme til vår filial hver uke for å ajourføre bøkene. Det var kjærlighet ved første blick. Vi møttes, og det utviklet seg en vidunderlig, ren kjærlighet mellom oss... Han var et meget stille menneske med gode manerer, og også meget intelligent. Men nå kom vanskelighetene. Som skikken var den gang, måtte min eldre søster gifte seg før det var min tur. Min bror Rudolf regjerte i huset, og han sa klart fra at vi måtte oppgi forholdet fordi det ikke var noen utsikt til at vi kunne bli gift. Han forbød oss noensinne å møtes igjen... Vel vitende om at han spionerte på oss, møttes vi – det var om sommeren – ved 6-tiden om morgenen i Augarten. Det var vidunderlig å vandre langs den praktfulle avenyen alene, forbundet gjennom vår kjærlighet... Jeg var i mellomtiden blitt tjueen år og min brudgom tjuen år. Vi bestemte oss for å lete etter arbeid i et annet land, for vi ønsket å forlate Wien og gifte oss. Lykken smilte til oss da skofabrikken i Mödling avverterte etter et ungt par i skobransjen til sine to filialer i Agram."

Agram var det gamle tysk-østerrikske navnet på Zagreb i Kroatia. Det unge paret ble ansatt og planla flyttingen. Med ansettelseskontrakten i hånden gikk de til Berthas far. Han samtykket til giftermålet, som ble inngått tirsdag 24. september 1901. Paret hadde et par hvetebrødsdager i Graz ettersom de måtte flytte til Agram på lørdagen for å kunne starte i jobbene sine mandag. Men det kom en uventet endring i planene:

"Da vi kom hjem, fant vi et brev fra firmaet Bauer som ba oss ringe dem omgående når vi var tilbake. Den følgende dag dro vi dit, og fikk vite at de ikke ville la oss slutte. De ga oss et meget attraktivt tilbud. De ønsket å overføre filialen i Glockengasse til oss, som vi kunne få kjøpe for 500 østerrikske shilling. Vi var umåtelig lykkelige ettersom vi nå ikke behøvde å reise fra Wien. Vi hadde vært litt engstelige for å dra til et fremmed land der vi ikke kjente språket. Vi aksepterte tilbudet."

Bertha og Adolf Ber König på deres bryllupsdag, 24. september 1901. Karl König Archive.

Ett år etter bryllupet ble Karl König født. Den lille gutten, som følge av defekter i føttene, kom til å ha en spesiell måte å betre jorden, og å forholde seg til omgivelsene på. Det igjen hadde innvirkning på hans liv og hans livsverk, Camphill. Men alt dette lå i fremtiden da det unge paret overtok skobutikken.

Referanser: Bertha König, Meine Kindheit – und Lebenserinnerungen, privat trykk, London 1966.

Hans Jacob Brinchmann oversatte artikkelen fra engelsk.

En reise i de utviklingshemmedes historie i Nord-Norge

Inger Christine og jeg fikk dra på en fantastisk bryllupsreise i Nord-Norge i sommer. Vi hadde forberedt oss hele våren. Utstyrt med boka "Fotefar mot Nord", kart og en liste over ting vi skulle likt å se reiste vi av sted med en fullpakket bil. Kautokeino, Karasjok, Hamningberg, Ifjord, Alta, Tromsø, Andenes var noen av stedene vi var innom før vi kom til Kvæfjord og Trastad.

Tekst av BIRKA SCHMIDT-BÄUMLER

En liten notis i "Fotefarboka" om "Trastad Samlinger" som eneste dokumentasjonssenter for de psykisk utviklingshemmedes historie og kunst brakte oss til en del av Sør-Troms Museum som jobber for å øke kunnskapen om psykisk utviklingshemmedes kunst, kultur, historie og hverdag i samfunnet. Trastad Samlinger har sitt utspring i historien til Trastad Gård i Kvæfjord, som var sentralinstitusjon for utviklingshemmede i Nord-Norge fra 1954 til 1991.

Jeg hadde ikke hørt noe om dette stedet før. Vi fant ut at Trastad Samlinger åpnet landets første museum for de psykisk utviklingshemmedes historie sommeren 1996. Dit skulle vi.

Vi kom til Trastad en fin nord-sommerdag, det blåste litt fra fjorden og sola skinte blant skyene. Det var ikke vanskelig å finne, men virket ganske så stille og forlatt der. Vi var de eneste museumsbesøkende den dagen, og ble ønsket velkommen av sommervikaren.

Området er meget stort og består av mange såkalte paviljonger, driftsbygninger, en kirke og diverse andre bygninger. I dag er bygningene bebodd av bygdas helsesenter, asylmottaket, arbeidssenter for utviklingshemmede og Sør-Troms museum. Senteret viser psykisk utviklingshemmedes historie etter andre verdenskrig, herunder den store institusjonaliseringsprosessen. Samtidig formidles en unik historie om hvordan såkalt "ikke opplæringsdyktige" mennesker kunne utvikle seg selv med hjelp av skole, arbeid, inkludering og kunst.

Museet består av to deler. En del omhandler de psykisk utviklingshemmedes historie. Det er bygd opp en autentisk bo- og pleieavdeling fra 1966, som da den var ny var en boavdeling for 23 gutter. Trastad Gård var en totalinstitusjon. Beboerne kom fra de tre nordligste fylkene. Åndssvakehjemmet ble reist ved hjelp av omfattende innsamlingsaksjoner og dugnadsånd i denne landsdelen. Det kan nevnes aksjoner som: "en neve ull fra hver sau", "en liter melk fra hver ku", "Trastadmarsjen", "barnetimeboka", "en skrei fra hvert lofotkar" osv.

I 1959 kom den tyske organisasjonen ASF "Aksjon Soningstegn" for første gang til Norge og til Trastad. Med 30 ungdommer bygget og finansierte de en ny driftsbygning for stedet. (Granly Stiftelse har i mer enn ti år hatt denne fantastiske hjelpen fra slike ungdommer).

På den autentiske boavdelingen kan vi se alt slik det var på 60-tallet. Kjøkkenet, spisesalen, oppholdsstue, kontorer, sovesalene og badet der alle ble sluset gjennom. Vi kan også se gamle turnuslister, håndverk og skolebøker, tvangstrøyer, hjelpemidler, stålservice, leker osv. Det ble ansatt både lærere og formingslærere og fritidsledere selv om det ikke var hjemmel for dette. "Klientene", som de ble kalt, jobbet med i fjøset, med vedproduksjon og annet utearbeid, kurvfletting, bensløyd, betongverksted og snekkerverksted, formingsgruppe med linoleumstrykk, tegning, maling, keramikk, veving og broderi. Målet var personlig utvikling av den enkelte.

Innenfor rammene av åndssvakehjemmet klarte man å utvikle og løfte frem et pedagogisk opplæringstilbud. Det resulterte i Norges første grunnskole for psykisk utviklingshemmede

Birka og Inger over Tromsø. Foto: Privat eie.

i 1962 og den første videregående utdanning i 1970. Videre sendte man landets første utviklingshemmede konfirmanter til kirken i 1960. På institusjonen tilrettela man industrielle arbeidsplasser, bygde integrerte barnehager og lot mange elever utfolde seg meget fritt i kunst- og formingsaktiviteter. Alt dette var med å legge grunnen for dagens virkelighet der utviklingshemmede deltar både i barnehage, skole og arbeidstilbud.

Det var nok ikke alt som var bare bra der på Trastad, og mange "Klienter" kunne nok hatt et bedre eller mer individuelt tilpasset tilbud. Men det var så godt det kunne bli på denne tiden. I 1971 nådde Trastad sitt største drifts-omfang: 371 beboere og 271 godkjente stillinger. Samtidig begynte nedbyggingen av institusjonen. Beboerne skulle spres på flere regionale småhjem, og på sikt snakket noen om total nedbygging av institusjonene. Fylkeskommunene hadde nå fått driftsansvaret, og man innførte betegnelsen HVPU.

I 1986 kom stortingsmelding nr.67 der regjeringa slo fast at alle institusjoner innenfor HVPU skulle avvikles og erstattes med kommunalt integrert ansvar. Det nye begrepet var normalisering. Fra 1. januar 1991 var institusjonen Trastad Gård historie. I utstillingen kan vi finne en liten tankestrek om total nedlegging av institusjonene: "Om intensjonen (av reformen) holder, vil vi se i fremtiden".

Den andre delen av museet består av Trastad Galleri, som ble ferdigstilt og åpnet i 2000 av prinsesse Märtha Louise. Kunstsamlingen består av to elementer: Av "Trastad-kunsten" som er verdens største samling av kunst laget av utviklingshemmede, og består av ca 26.500 arbeider, samt en mindre nasjonal og internasjonal samling av "Outsiders Art".

En svært viktig formingslærer ved Trastad var Sigvor Riksheim som jobbet der mellom 1959-1987. Hennes motto var "gi oss lov og vi kan". Hun var svært engasjert i å gi elevene muligheter og opplæring og banet vei for utviklingshemmedes skolerett. Hun samlet eleverarbeider som viser et stort spenn av utvikling og kreativitet for mennesker som ble sett på som utskudd og ikke opplæringsdyktig. Hennes gjennomtenkte prinsipper for fri forming som en teknikk for å la mennesker uttrykke sine inntrykk og synliggjøre sine iboende muligheter ga henne kongens fortjenestemedalje. To av hennes elever, Torstein Nilsen og Herleik Kristiansen er anerkjente kunstnere i dag.

Utstillingen består av en ufattelig mengde arbeider i keramikk, billedkunst og andre uttrykk. Det er umulig å gå gjennom uten å bli berørt og samtidig trist. Mulighetene disse menneskene hadde er ikke lenger like store og frie som de var. Har reformene som skal gi utviklingshemmede like rettigheter og muligheter for alle virkelig gjort det? For alle? I en film om kunstneren Herleik Kristiansen, "Fri som fuglen", er dette temaet tatt opp på en ærlig måte.

Vi hadde en lang og tankevekkende dag med fin utsikt mot Kvæfjorden. Mange av Trastads prinsipper kan jeg kjenne igjen i det arbeidet jeg gjør på Granly og kjenner fra andre antroposofiske steder. Vi gjør et viktig arbeid for å gi mennesker mulighet til å kjenne seg selv og uttrykke dette på sin individuelle måte gjennom arbeid, kunst, kultur og medmenneskelighet. Trastad er virkelig verdt et besøk.

Kilder: www.trastad.no, plansjer og info fra Sør-Troms Museum

Birka Schmidt-Bäumler er sykepleier ved Granly Stiftelse. *Red.*

Breivik som en av oss

Anders Behring Breivik trer inn i førstedivisjon blant redslenes utøvere innen vår kulturkrets. Eichmann tok livet av millioner, men på en måte fjernere fra det hele. Han gjorde det ikke selv, satt på kontor og administrerte utryddelsen. Breivik skjøt, langsomt, systematisk. Hva han har gjort, kan aldri gjengjeldes.

Tekst av NILS CHRISTIE

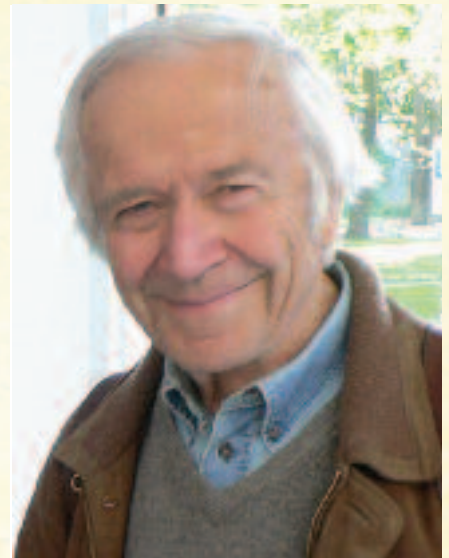
Skulle han bli ført til galgen 76 ganger, men først hengt den 77 gang? Det er en katastrofe det som er skjedd, en katastrofe som bare kan møtes ved å holde fast på grunnverdiene i det norske samfunnet. Svikter vi dem, har Breivik fått til noe.

Kanskje møtes han med forvaring. Da kan han i prinsippet holdes innesperret livet ut. Men om han endres, og innen bestemte tidsrammer ikke lenger sees som farlig, da kommer han ut, sikkert alltid fulgt av vaktssomme politioyner, men ut. Slik må det være om vi vil bevare dette samfunnet vårt. Det koster å ha frihet. Skulle Breivik møtes med vanlig straff, må samme tanke gjøres gjeldende. Når straffen er sonet, må han ut, og vi må finne måter å møte ham på.

Men her, hva som burde være en selvfølge i alle straffesaker, burde ofrene få rikelig tid og ro til å ytre seg i retten, og også de av dem som måtte ønske det, få mulighet til å møte gjerningspersonen i kontrollerte former under selve soningen.

Og her, mer enn i noe annet tilfelle jeg kan forestille meg i Norge, må straffutøvende myndigheter satse på å finne steder og former som kan tillate et slags liv for gjerningsmannen etter soning.

Det finnes samfunn som ikke har dette problemet, hvor et betydelig antall fanger aldri slipper ut av fengslene. I slike samfunn kommer de litt etter litt i betydelige vanskeligheter. Aldri slippe ut; det betyr at fangene skal bli der til de dør. Gjennomsnittsalderen øker og øker, rullatorer preger fengselsbildet, heiser bygges, bleier skiftes, syke stelles, noen mates, og midt oppe i det hele tusler vanlige gamlinger rundt til de endelig dør så det blir plass til nye fanger. Noen av beboerne har vært der fra tidlig ungdom. Fengslene er blitt pleiehjem, men uten utgang før ved død.

Nils Christie. Foto: Jan Bang.

Hva skal vi da gjøre, ved de verste av handlinger? Massedrap, gjentatte voldtekter, mishandling, forræderi?

Det finnes ingen gode svar.

Det er klart at samfunnet må reagere, ellers var det intet samfunn. Men ved de grusomste av handlinger, der ser vi også straffens hjelpeløshet klarere enn ellers. Vi kan ikke gjengjelde likt med likt, det må bli noe mindre. Og for å finne standarder for dette noe mindre, må vi vel søke hjelp i gammeldagse begrensende verdier som barmhjertighet og nåde.

Engang var han en liten gutt, trolig som gutter flest. Så gikk noe etter hvert forferdelig galt. Det er bare fordummende å operere med monsterbilder. "Den onde" treffer heller ikke. Handlingene kan kalles onde, men mannen selv? Forvirret og skakk-kjørt i sitt samfunnsbilde. Jålete i sin fremtredelsesform, latterlig i sin selvheldelse – og farlig i sin tro på at hans mål var så storslagent at alle andre hensyn kunne settes til side. Om vi umenneskeliggjør Breivik som det onde monster, forsvinner han fra oss. Han forsvinner som noe vi må lære oss å beskytte oss imot, noe vi ikke må skape grobunn for gjennom barndom, skole og voksent liv, eller ved å godta samfunnsformer som gjør at vi stadig kommer fjernere fra hverandre og derved ser hverandre mindre som hele mennesker.

Breivik er en av oss, det er det forferdende i situasjonen, og samtidig det umistelige.

Innlegget sto først i Aftenposten. *Red.*

Humor

Alle vet hva vi mener når ordet humor dukker opp. Vi vet også hva det vil si å være humoristisk eller ha humoristisk sans. Problemer dukker heller ikke opp når vi tenker på det motsatte; Den "surpumpen" var virkelig i dårlig humør.

Tekst av MAGNAR BOLLINGMO
Foto BORGNY BERGLUND

Er det egentlig så enkelt?

Det er skrevet mange bøker om emnet. Forskning har tatt for seg hvilken innflytelse humor har på vår helse og samhandling mellom mennesker. Dette er et område man har beskjeftiget seg med i århundrer

Humor er kanskje "blodig alvor"?

I "etymologisk ordbok over det danske og norske sprog" finner vi følgende utlegning:

"Humor er etymologisk samme ord som h u m ø r, men det første staar under indflydelse af det eng. humour og betegner en stilart hvor sub-

Magnar Bollingmo.

ektiviteten spiller frit, medens det sidste beror paa fr. humeur "sindsstemning, lune" Det tyske Humor (med tonen paa sidste stavelse) omfatter begge begreber. Til grund ligger lat. Humor "vædske", hvilket ord under indflydelse af den middelalderlige humoralpathologis oppfatning af menneskets befindende som afhængig af blandingen mellom

legemets faste og flydende dele fik betydningen "sindsstemning"; "en tør person", "en saftig vits".

I Wikipedia finner vi under humor bl.a.:

"Humor er evnen til å oppfatte noe som morsomt. Humor er videre en mulighet hos mennesker, objekter eller situasjoner til å vekke en følelse av morskap, underholdning, moro og latter hos andre mennesker. Begrepet omfatter en hvilken som helst form for underholdning, eller menneskelig kommunikasjon, som vekker følelser, eller som gjør at mennesker ler eller føler seg lykkelig"... "Humor utvikles i en kreativ prosess mellom mennesker"

Det er derfor grupper og samfunn som har en humor som er typiske for disse, men som er vanskelig å forstå for andre.

Humor eller gråt er metoder til å leve med uovervinnelige problemer. Hvis man ikke kan le av problemene, da skal man gråte. Det er også omvent: Stor sorg kan først bearbejdes endelig, når humoren tar over. Det er klassisk sammenheng mellom humor og tragedie.

"Den der kun ta'r spøg for spøg, og alvor kun alvorlig, han og hun har fattet begge dele lige dårligt" ("Gruk" av danske Piet Hein)

Sven Svebak, psykolog og dr.phil. er professor i medisin ved det medisinske fakultet i Trondheim. Han har bl.a. skrevet en meget interessant bok. "Forlenger en god latter livet? - Humor, stress og helse", Fagbokforlaget. Han er også president for International Society for humour Studies. Den 31.mars i år holdt han et foredrag for ledere som er referert i bl.a. - ledernytt.no. Foredraget hadde den spenstige tittel: " Fanatisme og selvhøytidlighet, mangel på selvironi og humor". Her sier han bl.a. at den som mangler sans for humor, har et alvorlig problem og bør ikke gis ansvar for andre mennesker.

Personlig har jeg som leder i mange år meninger om og erfaring med humor – på godt og vondt.

Det er viktig å bruke humor som et effektivt og nyttig våpen. Det kan lette stemningen i fastlåste situasjoner. Dette kan det være begrunnet i mis-

forståelser, manglende tillit til hverandre eller "dårlig" formulerings- evne i dialogen. En humoristisk bemerkning, bilde eller lignende kan ha en befriende virkning. Det er mulig å le litt sammen og begynne på nytt.

Ironi er også en form for humor. Her er det viktig å ha i minne at ironi også kan være ondsinnet. Da gjør det

mer skade enn gagn. Som det er nevnt tidligere trenger ikke alle å ha samme sans for humor og det har jeg selv opplevd både som overraskende og vanskelig. Har man humoristisk sans og tør bruke den så er også dette nyttig erfaring og lærdom.

Det er i samspillet mellom mennesker at humoren utvikles og

formes. Den har en sterk ideoende kraft som bare er positiv om det brukes med vett og forstand.

Ta humor i bruk! Vær humoristisk! Det er jo vitenskapelig bevist at en god latter forlenger livet. Våg å være alminnelig og selvironisk. Lykke till!

Når er man seg selv?

Denne innledningen ble holdt om morgenen onsdag 17. august i forbindelse med forberedelsene til forestillingen Peer for alle, på Gåå, som samlet flere hundre deltakere fra de skandinaviske land og England. Red.

Tekst av CATO SCHIØTZ
Foto BORGNY BERGLUND

Jeg er bedt om å holde en kort innledning over noen avsnitt fra sluttscenen i Peer Gynt. Peer spør:

Hvor var jeg meg selv?

Den hele, den sanne?

Hvor var jeg med Guds stempel på min panne?

Til dette svarer Solveig:

I min tro, i mitt håp og i min kjærlighet!

Spørsmålet er: Når er man seg selv? Jeg skal gi et lite bidrag til besvarelsen av dette spørsmålet. Inn-

ledningsvis er det grunn til å understreke at det å være seg selv i vår tid, i det 21. århundret byr på store utfordringer.

Den enkelte er i et spenningsfelt mellom to motstridende krefter.

På den ene side har enkeltindividet aldri hatt større muligheter til å realisere seg selv. De ytre forhold har aldri vært så godt tilrettelagt, og aldri har enkeltindividets rettigheter i forhold til andre og i forhold til kollektivet stått så sterkt. Vi har kort og godt en enestående frihet som savner side- stykke i vår historie.

Alt skulle således ligge til rette for at man "kan være seg selv." Men det er også sterke motkrefter som distraherer og som avleder.

Det er nok å henvise til hvordan vi og våre sanser bombarderes av et massivt press mot mer konsum, mot mer underholdning og mot en sterkere

Cato Schiøtz

og sterkere grad av egosentrisitet. Tidstyvene florerer som aldri før gjennom f.eks. massemedia og ikke minst nettet, som gjennomsnittsnormannen nå bruker i hvert fall et par timer på hver dag.

Fortsetter på side 30

I Camphill-sammenheng har man ofte satt opp Michael Endes skuespill *Momo* som beskriver tidstyvene og hvordan *Momo* nekter å gi etter.

Vi skal i det følgende se på fire forskjellige aspekter ved spørsmålet: Når er man seg selv?

Den enkeltes "forseglede ordre"

På denne festivalen er det en rekke gjester fra Danmark. Det er derfor naturlig å ta utgangspunkt i den store danske filosof Søren Kierkegaard. I 1940 skrev Johannes Hohlenberg (også fra Danmark), en prisbelønnet Kierkegaard-biografi som har et kappittel I med overskriften "Synspunktet".

Her argumenterer Hohlenberg for at det som konstituerte Kierkegaards liv ikke bare kan forklares ut fra faktorer som arv og miljø: Skjebnen er "den tredje kraft" som er med på å bestemme vårt liv.

Skjebnebegrepet er vi vel kjent med. Allerede den romerske filosof Seneca sa:

Skjebnen leder den villige og sleber den uvillige.

Fra vår norrøne mytologi har vi begrepet "lagnad", og for de som er fortrolige med Rudolf Steiners verk, vet vi hvilken vekt han la på å formidle karma-tanker i moderne europeisk kultur.

La oss i denne sammenheng minnes André Bjerkes dikt *Amor Fati* som vi skal sitere henholdsvis det første og sjette verset fra:

*"Ikke som en Cæsar gjorde
skal du med et sverd bevæpne
deg mot verden, men med ordet
Amor Fati, elsk din skjebne.*

*Si da, når din levegledes
grønne skog er gjennomvandret
intet vil jeg annerledes.
Intet ønsker jeg forandret."*

Hohlenberg brukte uttrykket "forseglede ordre" om Kierkegaards syn på de skjebnekrefter som ligger i hver enkelts biografi, og som den enkelte må prøve å få klarhet over og realisere.

Peer sparker vekk nøstene – tanker han skulle ha tenkt.

André Bjerke har også et annet dikt som går på oppfordringen om å realisere sin skjebne. I 1966 utkom diktsamlingen *En skrift er rundt oss*. Der finner vi diktet "Ordet du aldri sang."

Fra dette diktet kan vi sitere første og siste (4.) vers:

*"En dag er din formende makt
av klang av din stemme forbi
gikk du før du fikk sagt
ordet du kom for å si.*

*Orfeves i verden: en kveld
så du at strengene sprang.
Kunne du tilgi deg selv
ordet du aldri sang?"*

Det første svaret på spørsmålet: "Når er man seg selv?" må derfor være: Man er seg selv hvis man greier å bevisstgjøre seg sin skjebnebestemte forseglede ordre.

Forholdet til kunst

Det neste punktet knytter direkte an til festivalen Peer for alle. Her arbeides det med kunst – man prøver å belive et av vår litteraturs største og viktigste dramaer.

Jeg tror at man "er seg selv" når man tar innover seg nødvendigheten av et kunstnerisk arbeid.

Kunst beveger oss. Kunst gjør oss bredere. Kunst varmer hjertene og er et nødvendig supplement til den intellektuelle hjernetenkning.

I arbeidet med psykisk utviklingshemmede har – både innen den antroposofiske bevegelse og utenfor – kunst en sterk stilling, både musikk, skuespill og maling/tegning.

Kunstnerisk arbeid er ikke bare et middel for å fremme det estetiske. Kunstnerisk arbeid gjør oss – som nevnt ovenfor – bredere, og har også et potensial til et rent erkjennelsesarbeid.

"For å bli seg selv", er det viktig at man tar den kunstneriske utfordringen på alvor.

Nestekjærlighet

Det tredje svaret jeg vil gi på spørsmålet: "Når er man seg selv?" er også knyttet til Ibsens Peer Gynt. I en annen – og meget kjent – scene fra Dovregubbens hall heter det:

*"Der ute under det skinnende hvelv
mellom menn det heter: Mann,
vær deg selv.
Her inne hos oss mellom trollenes
flokk
det heter: Troll, vær deg selv nok!"*

Rudolf Steiner sier at jordens oppgave er å realisere kjærlighet, og da i betydningen nestekjærlighet. Det er det som er den vesentlige forskjell på mennesket og på motmaktene: Mennesket skal ikke være seg selv nok – men engasjere seg i et arbeid særlig for dem som sitter nederst ved bordet. Jo mer man greier å realisere seg selv som et "fritt" individ, desto sterkere engasjerer man seg i andre mennesker.

Det tredje svaret jeg vil gi på spørsmålet: Når er man seg selv? er således at man er seg selv når man realiserer nestekjærlighet i forhold til sin neste.

Det usynlige mennesket

Det siste svaret jeg vil gi på spørsmålet om "når man er seg selv", er at man er seg selv når man erkjenner sin egen åndelige og udødelige side.

Også Ibsen var intuitivt inneforstått med at mennesket ikke bare hadde en fysisk kropp. Hans huslege, Edvard Bull, understreket i en artikkel at han opplevde at Ibsen trodde på skjulte åndsmakter, og at det i Ibsens verker er mange spor på det.

Ibsens biograf, Henrik Jæger, forteller at Ibsen under et møte med ham i 1887 understreket at over alt på jorden er det liv, det er sammenheng og likhet overalt – bare i en annen skikkelse enn det som materialiserte seg.

Steiner skrev 2. november 1924 om Ibsen:

"Jeg har tidligere måttet gruble meget over det som Ibsen har søkt i en del av sine dramaer. Et antall av hans skikkelser er innhyllet i noe ubestemt åndeaktig, men... Ibsen finner ikke det øyeblikket i menneskesjelen hvor denne skuen bryter gjennom til den virkelige åndelige verden."

Etter Steiners oppfatning strakte Ibsen en hånd ut etter det åndelige, men greide ikke å realisere de reelle åndskrefter i sin diktning.

I *Kejser og Galilæer* kjenner vi profetien om det "tredje riket," som skal ha "sine kilder under Adams lund og under Golgata".

I en tale i Stockholm 25. september i 1887 sa Ibsen:

"Jeg tror nemlig at naturvidenskabens lære om evolutionen også har gyldighed med hensyn til de åndelige livsfaktorer."

Jens Bjørneboe har en spissformulering: "Mennesket er usynlig". Denne usynlige, åndelige siden ved mennesket var gjennomgangstemaet for Jens Bjørneboes *Tale til årets russ*. Talen er et frontalangrep på all reduksjonisme og all ateisme, og et varmt forsvar for menneskets spirituelle og metafysiske kjerne.

Det siste svaret på "når er man seg selv", kan altså være: Man er seg selv når man erkjenner det "hele" mennesket, som også omfatter det vi ikke kan erkjenne med våre fem sanser.

Konklusjon

Vi skal avslutningsvis minne om Peers oppfølgende spørsmål:

Hvor var jeg med Guds stempel på min panne?

Solveigs svar er:

I min tro, i mitt håp og i min kjærlighet.

Vi kan oppsummere svaret på spørsmålet: "Når er man seg selv?"

Man er seg selv når man tror på at det i et hvert menneske er "forseglede ordre", og prøver å realisere dem.

Man er seg selv når man er seg bevisst at kunstnerisk arbeid utvider og supplerer vår personlighet.

Man er seg selv i kjærligheten til vår neste, og vi ikke – som troll – er oss selv nok..

Og når Peer spør: Hvor var jeg med Guds stempel på min panne? kan vi forsøksvis svare:

Vi har Guds stempel på vår panne når vi erkjenner mennesket som åndsvesen – når vi erkjenner det "usynlige mennesket."

Denne innledningen ble holdt om morgenen onsdag 17. august i forbindelse med forberedelsene til forestillingen Peer for alle, på Gålå, som samlet flere hundre deltakere fra de skandinaviske land og England.

Red.

Peer og Solveig.

Fokus på feiring av høytidene

En av de tingene som preger livet på våre steder er bevisstheten om årstidene og årsrytmen. Derfor tar vi dette opp som tema i noen utgaver av Landsbyliv fremover. Redaksjonen har samlet korte innlegg fra flere steder om hvordan høytidene har blitt feiret gjennom året, og i dette nummer legger vi vekten på julen. Vi tar også med Bibelaften, som Nina Brun kaller "en liten høytid i den store høytid". Kirsti Hills Johnes skriver generelt om høytider, og Olaug Hagerup gir en replikk om sine tanker rundt dette temaet. I denne utgaven har vi tatt inn en del av Rudolf Steiners foredrag om årsrytmen i den faste spalte "Skoleringsveien", og Veronika Schmid bidrar med noen betraktninger om julespill i tema-innlegget på side 3.

Fra St Nicolas-feiring på Vidaråsen. Foto: Borgny Berglund.

Jul i Camphill

Jeg har feiret jul på Vidaråsen. Det var min første Camphill-jul, på Kristoffertunet, på Solborg og i Jevnakerhuset. Jeg husker kirkesamling, sledefart, mye hygge i husene, julebakst, jule-treet som ble hentet av de tre hellige konger når julen var over. Det var laging av julepynt, dans rundt juletreet, og gaver.

Tekst av NILS ERIK BONDESON

En ting jeg liker ved Camphill-julen er livet mellom de forskjellige mennesker som bor der; psykisk utviklingshemmede, funksjons-hemmede, og mennesker med Downs syndrom, samspillet mellom

*Nils Erik Bondeson
Foto: Borgny Berglund.*

normale, medarbeidere og landsbyboere. Gleden ved å gi hverandre julegaver.

Og så var det spill, juleaftensspillet og de hellige tre kongersspillet. Ikke

minst all den gode julematen; ribbe, pølse, medisterkaker og julekaker, som alle bidrar til å gi en god stemning.

Over Julen drar jeg på ferie med min familie, men jeg opplever jo

tiden før og etter jul på Solborg. Vi forbereder jul med å lage julepynt i Olavsalen og i husene. Jeg har også opplevd Santa Lucia, når barna og de unge medarbeiderne kommer med lussekatter og kakao.

Det jeg husker om jul i Camphill er "hemmelig venn"-opplegget på Solborg. Husforeldre går rundt med noen lapper med navn på. Jeg tar en lapp med for eksempel Anja på, og jeg gir henne en julegave, og jeg får en gave fra noen andre, og sånn går det videre. På denne måten deler vi gaver med hverandre, noe som er veldig koselig.

Etter jul har vi hatt Hellige Tre Kongers dag da vi avslutter julen og de henter treet.

Det er flere andre tanker jeg har om jul i Camphill; kanefart, Julaftensspill, de hellige tre kongers-spill, og alle de gode kakene. Det som er vanlig i normale hjem er bare litt annerledes i Camphill; dans rundt juletreet, de daglige morgensamlingene med dagens tema og eventyrfortelling, kveldssamlingene med tema.

Det jeg liker med Camphilljulen er samværet mellom de som er litt annerledes og medarbeidere.

*Fra Hyrdespillet, Solborg.
Foto: Borgny Berglund.*

Julefeiring på Kristoffertunet

Det jeg syntes var finest med Julen i 2010, var at vi feiret en del på det nye lunsjrommet vårt. Både på Julaften, førstedag og nyttårsaften hadde vi felles måltider der for første gang. Det satte jeg veldig pris på. Alle hjalp hverandre med å få det til, og det var, og er, en fin ting.

Tekst av BERIT SUNDE

Berit Sunde.
Foto: Borgny Berglund.

Utenom måltidene hadde vi andre artige ting vi gjorde. Første Juledag åpnet vi pakker, drakk kaffe og spiste kaker i husene. Det er sånt som jeg liker ved Julen. Vi gikk også på besøk til et annet hus.

Ellers hadde vi englemaling på lunsjrommet hver dag i Julen og studie på Hermann Gross Hus. Jeg var med på noen av studiene, men jeg likte best englemalingen. Det var også mulig å ta seg en tur ut og spasere, og det gjorde jeg.

Den 28. desember var det Juletreff i Kristensamfunnet, som holder til i Prinsens Gate. Noen av oss fra Kristoffertunet var der og hadde det hyggelig. Jeg var selv med og spilte på min medbrakte gitar. Det likte jeg godt.

Nyttårsaften var vi igjen samlet til felles nyttårmiddag pluss leker og sang. Det var moro. De som ville på Sankthanshaugen og se på fyrverkeri og raketter gjorde det, men Torbjørn og jeg gikk hjem.

Den 3. januar begynte vi igjen på verkstedene som bakeri, sylteri, veveri og urteverkstedet, men det var fortsatt Jul, så vi hadde fra klokka 10 til klokka 11:15 formtegnning i lunsjrommet. Hver dag fram til 6. januar. Selv da hadde vi en times formtegnning. Det likte jeg godt til tross for at

jeg syntes mange av de figurene kunne være vanskelig å tegne, men jeg fikk hjelp så det gikk på et vis.

Den 4. januar etter lunsj hadde vi tilbakeblikk hvor vi så på det året som var gått. Dagen etter hadde vi fram-blikk. Det likte jeg veldig godt. Alle hadde muligheter til å komme med ønsker og ideer for 2011. Etter å ha hatt disse møtene ble det faktisk litt tid igjen etterpå til å gå på veveriet, noe jeg ble svært glad for. Den 6. januar reiste vi til Jøssåsen og feiret Epifania, etter en times formtegnning i lunsjrommet først.

Da vi var framme på Jøssåsen var ikke de fra Vallersund kommet ennå, så det ble en liten stund å vente, men det syntes ikke jeg gjorde noen ting. Vi pratet og hadde det veldig hyggelig.

Etter at de fra Vallersund var kommet, ble det servert kaffe og kaker, og da det var fortært, var det for alle å gå ut og ha leker og konkurranser.

Klokka 14:00 ble det servert middag i spisesalen i hallen. Da var det supper av noen slag og rundstykker. Det smakte veldig godt, særlig fiskesuppa. Den var ekstrem god, syntes jeg.

Klokka 15:00 var det møte hvor vi så tilbake på det året som var gått, og da sang vi en sang for hver måned. Det var veldig artig. Frem-blikk hadde vi også. Vi tok opp blant annet det med Karneval, hva slags tema vi skal ha. Mange av oss kom med forslag, jeg hadde en ide til restaurantopplegg. Det ville jeg synes hadde vært moro.

Da møtet var ferdig, hadde det seg slik at det var noen fra Kristoffertunet som hadde øvd på et lite skuespill som heter Trettendags-Kari. Det ble vist til slutt før vi reiste hjem. Jeg må si at Hellig-Tre-Kongers-feiringen var helt topp, og ikke var det så kaldt i år heller. Håper at det blir like fint neste år også.

Julespill på Hogganvik

Tatt fra Hogganviks julebrev desember 2010

Atter igjen arbeider vi iherdig med Kristifødsel-spillet sammen med orkesteret. Teksten er den samme, men takket være nye skuespillere kommer nye nyanser frem. Det er en tankervekker å ha en engel med. I en tid hvor mange føler tidspress eller opplever at tiden rett og slett raser ut av hendene på dem, har vi her å gjøre med et vesen som kommer fra en tidløs tilstand. Tenk deg det! Vi i landsbyen er heldige nok til å leve og arbeide sammen med mennesker som har litt av englenes forhold til tid, å vente på en buss eller en konsert i en halv time eller to timer, nei, det er ikke noe stort problem. Det samme gjelder arbeid. Målet er ikke alltid å bli ferdig med oppgaven på en effektiv måte. Nei, hvis jeg har en oppgave og 4 timer, ja, så tar det den tiden, men jeg kan like gjerne få 5 ganger så mange ting å gjøre, og allikevel bruke like lang tid.

Årsfestene på Ljabruskolen

Tatt fra hjemmesiden til Ljabruskolen www.ljabruskolen.no

Jorden og mennesket lever i årets kretsløp. Det har vært rammen for å skape et belivende åndedrett i menneskets liv til alle tider. På vår skole gir denne pulserende rytme forskjellige farger til året, som barna lett kan orientere seg i, og denne rytme skaper forventninger, gjenkjennelse og glede. Det gir et mangfold av muligheter til individuell kreativitet og tverrfaglig samarbeid med skuespill, resitasjon, sang, musikk og forming.

Det sosiale har en stor plass på vår skole og årstidsfestene gir fine anledninger til felles feiring for hele skolen. Festene vil naturlig nok har forskjellige uttrykk og utforminger. Enkelte fester blir også feiret med familiene og venner utenom skoletiden, for eksempel lanternefest, julefest, karneval og sommeravslutning. Andre fester som for eksempel Mikaeli (høstfest), Sankta Lucia, Sankt Nikolas, Hellige tre kongefest og påskefest feires i skoletiden.

Bibelaften fyller 70 år

Da jeg kom til Camphill for første gang, til Vidaråsen, var Bibelaften et selvfølgelig fast punkt i uken. Man pyntet seg, man forberedte seg. Ja, for en stakket stund la vi ukens strabaser bak oss og fordyppet oss i denne lille aftenhøytid hver lørdag.

Tekst av NINA BRUN

Vi samlet oss om et måltid og fortalte om hva som hadde hendt i løpet av uken som var gått. Og selvfølgelig leste vi ukens Bibeltekst.

Den gang var det et stabilt høytids-innslag hver helg. En liten høytid i den store høytid, enten det nå var Påske, Pinse, Sankthans, Mikaeli eller Jul. Disse store høytidene ble understreket og forsterket ved denne helgehøytidsstund. Når innlederen hadde lest ukens tekst så hadde vi denne lune betraktningen om teksten, som også kunne stemme overens med våre egne liv og som hadde en dypere mening. Da opplevde man Camphill på sitt beste.

Egentlig var Bibelaftens 70-årsdag den 30. august i år. Men vi feiret den

den 1. september, hvor det åpnet med musikk av Wendy, og Jan Bang holdt et fint foredrag med lysbilder om Bibelaftens historie, samt dens røtter helt tilbake til 1415. Jan var innom både Amos Comenius og Unitas Fratrum, Zinzendorf og Herrnhut. Han har skrevet en bok om dette på engelsk som heter "The Hidden Seed". Og som nettopp i Bibelen, er det sennepsfrøet som blir til noe stort, symbolet på hvordan Bibelaftens røtter og unngangelse fører til selve Bibelaftens fødsel med Karl König og Camphill. Dette ble først møtt med mye tvil og om og men, og det var bare ti deltagere denne første Bibelaften, 30. august, 1940, under krigen.

Etter Jans foredrag og lysbilder, kom Arild Smeby med noen skisser av Bibelaftens historie og vesen. Etter det delte vi oss opp i smågrupper, hadde en samtale ved maten, og deretter ble ukens bibeltekst lest opp og vi avsluttet med en felles samtale.

Men HVA er egentlig Bibelaften?

Jo, vi iklær oss fine klær og møter opp i husets stue hvor det er tent et stearinlys. Vi sitter der rundt det

Nina Brun. Foto: Borgny Berglund.

pyntete bordet i høytidlig stillhet og forbereder oss på selve seremonien. Vi har et lett måltid og forteller hverandre om hva som er hendt den siste uken. Så leser den som holder Bibelaften ukens Bibeltekst. Etterpå tolker vi og samtaler om hva teksten betyr. Den er jo ofte ikke bokstavelig, men fremført i lignelser, i bilder, i symboler.

Bibelaften er virkelig det som skaper Camphill, det som fører oss til Camphills hjerte og hvor vi gjensidig kan gi og få trøst og gode råd.

En replikk

Ved Olaug

Vi som har vokst opp i Norge er vel fortrolig med årstidene, og personlig kunne jeg ikke tenke meg et liv uten disse skiftninger av vær og vind. Selvfølgelig kunne jeg ha tenkt meg en sommer med mindre regn, men som gammel tåler jeg mindre og mindre en skikkelig hetebølge. Da heller regn.

For 40 år siden kom jeg til Camphill ganske uvitende om alle årstidsfester. Vel hadde jeg opplevd styr i forbindelse med jul. Det jeg husker best er en grønn granbarkrans og den kan jeg ennå kjenne lukten av. Ellers husker jeg mitt siste slagsmål med min bror. Han ville 1. juledag høre på en ny grammofonplate, mens jeg ville høre på gudstjenesten. Jeg slo etter

Olaug Hagerup.
Foto: Borgny Berglund.

han, han
bøyde seg
unna og jeg
ødela jule-
rosen.
Påske visste
jeg også om,
det var snø,
ski, sol, ap-
pelsin og
kvikkklunnsj.
Punktum.

Vel ankommet
til Vidaråsen

Landsby havnet jeg midt oppe i forberedelser til Mikkelmess. Aldri hørt om før, Mikkelmesspill. Nei. Det var i drøyeste laget for jeg skjønnte ikke innholdet. Nå, mange, mange år etterpå, savner jeg å være med i det samme spillet hvis jeg ikke får en rolle.

O Hender, grip hverandre
O Sanger, syng for hverandre
O Ord, kling for hverandre
O Trengsler, overvinn hverandre.

Samme spill er stort for meg hver gang, for det blir annerledes hvert år.

Jeg skal ikke fortelle om alle høytider jeg nå har blitt kjent med. Men jeg må fortelle at for meg er en høytid uten feiring, uten spill for eksempel, helt utenkelig. Hvis jeg var helt alene ville det ikke bli store greier, men jeg søker mot fellesskap særlig rundt høytider.

En "selvfølgelighet" som jeg leste i avisen i dag men allikevel godt sagt, et Afrikansk uttrykk: "Mennesker blir mennesker av å være sammen med mennesker."

Og gjennom å forberede høytider gjennom spill kommer vi ekstra nær hverandre.

Høytidsfeiringer

Ingen er i tvil om hva årstidene heter, eller hvordan naturen er f.eks.: om våren. De aller fleste kan beskrive en årstid i stor detaljrikdom.

Tekst av KIRSTI HILLS-JOHNES

Til alle tider har menneskene gjort klokt i å være oppmerksom på naturens gang, for å kunne spille på lag med den, og rett og slett for å kunne overleve.

Så kan vi spørre oss: Hva med Høytidene? De fleste vil nok svare f.eks. «Er det ikke noe med Jul og Påske og sånn? Men, hva er det vi feirer? Hvorfor feirer vi? Følger vi forskjellige tradisjoner for tradisjonenes skyld? Hvorfor gjør vi det vi gjør?

Mange av de tradisjoner vi forbinder med høytidsfeiringer stammer fra urgamle ritualer forbundet med naturens krefter. I tidligere tider opplevde menneskene naturen som VESENTlig og ga disse vesener navn. Det ble ofret på forskjellig vis for å vise respekt og for å innynde seg hos de store krefter og makter.

I uttalt motsetning til dette sto kirkemakten. Kristendommen ble i stor grad innført med våpenmakt. Kristi liv ble satt i sentrum som en ny kraftkilde for ethvert menneske, og i tillegg som forbilde, ideal, som trøster, beskytter osv. Som kjent er gammel vane vond å vende, overalt hang det gamle i, og kristendommens «glade budskap», ble i stor grad tvunget igjennom ved kirkens makt for å pålegge folkene nye seder og skikker.

Kan vi finne vår egen vei til høytidene? Har de overhode noe med meg å gjøre? Det finnes milepæler i et hvert menneskes liv som er like over hele jorden. Alle må vi lære å gå og å tenke og å snakke. Vi modner og tilegner oss ferdigheter som barn, ungdom, voksen og gammel, egenskaper som er universelle og som vi betegner som menneskelige.

Når vi så ser på de kristne høytider, hva er det egentlig de dreier seg om? Kirkeåret er noe annet enn kalenderåret. Det begynner med advent. AD VENIRE betyr så vidt jeg vet å gå i mot (eller i møte) men i møte med hva?

Til Jul feires Jesu fødsel. Nærmer vi oss dette forsiktig kan spørsmålet f.eks. være: Hva er spesielt med en fødsel? Hvordan er fødselen for barnet som fødes? For den som føder? For dem som venter i spenning sammen med foreldrene? Med andre ord hele det store mysterium FØDSELEN er.

Så kan vi spørre igjen: Hva med Adventstiden? Kan den tenkes som en slags svangerskapstid? Hva skjer i svangerskapet med moren? Faren? Barnet? Og for dem som står rundt dem? Hvor kommer barnet egentlig fra? Jeg mener virkelig. Det første av de store eksistensielle spørsmålene HVORFRA? Kanskje slike spørsmål har med Advent å gjøre?

Kan det være slik at det å feire høytider kan være en hjelp for menneskevesenet, mens årstidsfester er for naturens liv og vesener? Høytider for det indre, usynlige men

Kirsti Hills-Johnes.
Foto: Borgny Berglund.

høyst virkelige menneske, årstider for kraftige, ytre uttrykk i naturen?

Hvordan stiller vi oss som mennesker overfor disse forskjellige sider av våre liv? Er det ikke viktig å tenke over disse spørsmålene?

I Landsbyliv vil jeg i de kommende utgaver gjerne stille flere spørsmål til alle høytidene i håp om at høytidsfeiringer kan fortsette å være, eller på nytt kan bli, en kilde til begeistring. At vi som mennesker i denne aktiviteten kan få nye krefter for å kunne møte de store utfordringer vi står overfor i den uhyre spennende tiden vi lever i. Kanskje vi til og med trenger det for å overleve?

Foto: Snorre Berglund.

Juledikt

Skrevet av
Hanne Kveli

Nå er Julen
her på ny igjen.
Julestemning,
Julenisser,
Julebukk,
Julegaver,
Juletrær,

Pepperkake.
Man blir i
godt humør
i Julen.
Husene lyser
i den mørke natt.

Ruth Andresen

Vi som kjenner Ruth vet at hun er et elskelig menneske. Hun er aldri sur eller sint, og sjelden misfornøyd med livet. Vi har sannelig mye å lære av henne der!

Tekst av SIRI GOSSÉ

Foto BORGNY BERGLUND

Nils Erik og jeg har begge intervjuet Ruth nå på tidlighøsten.

Nils Erik fant ut at Ruth er 60 år, født og oppvokst i Oslo, og har en søster som heter Svanhild. Ruth fortalte ham at hun har bodd lenge på Solborg, og at hun liker seg godt der. Hun har mange venner på stedet, og når hun kommer hjem venter katten Tommasina på henne.

Ruth liker å bo på Parmann hus sammen med katten sin! Ruth forteller at hennes beste venn utenfor Solborg er Mari, som bodde på Gamleveien med hunden Rosa. Hun snakker mye om Mari, og savner henne.

Ruth forteller til Nils Erik at hun liker å male, - og er flink til det. Hun har lært seg det selv, forteller hun. Hun sier at yndlingsfargen hennes er rosa.

Da blir jeg glad for at Ruth ikke bruker bare yndlingsfargen sin når hun tegner! For det er helt riktig at Ruth er flink til å tegne. Hun er veldig flink med farger. Hun tegner det hun ser, men de hverdagslige tingene får

et inspirert, ekspresjonistisk uttrykk. Hun har et formspråk som samtidig er figurativt og abstrakt. Hun har et sterkt personlig uttrykk, som kjennetegnes av poetisk naivitet og sterke, klare farger. Hun bruker både blyanter og fettstifter som verktøy.

Ja, Ruth er en kunstner. På loftet har hun 3 plastkasser fulle med tegninger, forteller hun. I lang tid arbeider hun med det samme tema, om igjen og om igjen, skisseblokk etter skisseblokk. Så plutselig er det noe som forløses, og Ruth finner en ny måte å uttrykke seg på. Umiskjennelig hennes, men ny.

Ruth har hatt 2 utstillinger, én i den gamle kinoen i Hønefoss, én i Olavsalen på Solborg. Hun var kunstneren og ga titlene, én het f eks "Da jeg var liten jente, fantes det vaskebrett i verden". (Mon tro hvor det henger nå...) Henrik Thaulow og jeg hjalp henne med resten. I begge utstillingene ble de fleste bildene solgt. Nå henger bildene hennes i mange hjem både i Norge og i utlandet.

Når jeg nå intervjuer Ruth, forteller hun at alt er i orden: Tegneblyantene og fettstiftene er for hånden. Blyantene er kvasset. Dette med å ha kvassete blyanter har tidvis vært et problem, da det ikke har vært lett for Ruth å kvesse dem selv. Nå forteller hun at hun har en hvit blyantkvesser

Ruth med ungdomsbilde av seg selv.

fra Hønefoss som er fin. Hun forteller også at det er ingen, ingen postkort igjen. Ingen!

Hun husker godt utstillingene sine, selv om de var i 1994 og 1997, og vil gjerne utstille igjen. Hvorfor? spør jeg. For at folk kan komme og se på bildene, sier Ruth. Hvor? spør jeg. I Oslo, sier Ruth, men ikke i Rådhuset. Der har hun vært på en kunstutstilling sammen med Tine, hvor Marit også stilte ut. Ruth fortalte meg at Marit også er glad i bildene hennes!

Ruth sitter helst ved skrivebordet sitt og tegner. Hun ønsker seg mer tid til å tegne. Noen ganger, forteller hun, er det dårlig vær, og hun får lov til å være hjemme fra urteverkstedet. Da tegner hun. Ettermiddagene er den beste tiden til å tegne, sier hun. Hun ville gjerne få lov til å arbeide på formiddagen og tegne på ettermiddagen. Hun tenker på det uferdige bildet mens hun gjør noe annet, og gleder seg til å gjøre det ferdig når hun kommer tilbake til skrivebordet. Jeg sier at jeg synes det høres ut som en veldig god idé å få mer tid til jobben som kunstner, fordi det er også et viktig arbeid!

Så går vi gjennom den første kassen, som Adnan har hentet ned fra loftet. Jeg får lov til å plukke ut bilder for å vise Henrik, og vi blir enige om at en utstilling nå er på tide igjen. Det er mye arbeid som skal til, men i 2012 bør det nok bli, ja! Og det som Ruth arbeider med nå, i A3-format, kan dere bare glede dere til å se!

Ruth i arbeid.

Ruths bilder

Foto JAN BANG

Skoleringsveien

Utdrag fra foredrag gitt av Rudolf Steiner 21. mai 1923 i Kristiania (Oslo)

I dag vet man – ikke fra umiddelbar opplevelse, men ut fra vitenskapen – at mennesket puster inn, mennesket puster ut. Snart er luften utenfor oss, snart inne i oss. Så er den igjen der ute, når vi har pustet ut. Dette vet mennesket i dag knapt på noen annen måte enn gjennom vitenskapen. Det opplever ikke lenger inn- og utånding slik det gjorde i eldre tider, da mennesket opplevde åndedrettet på en levende måte.

Men ikke bare mennesket puster. Jorden puster også – om enn på en annen måte. På samme måte som mennesket har noe sjelelig, har jorden noe sjelelig. Og når vinteren kommer, hvor julefesten faller så er det tiden hvor jorden har pustet lengst inn, hvor jordesjelen er helt inne i jorden. Det er da jorden har aller mest sjelelig liv i seg. Derfor blir også det åndelig-sjelelig synlig på jorden i denne tiden.

Og mennesket medopplever dette at den har pustet inn, at jorden har hele sin sjel i seg, og at alle elementarvesener kan komme ut av det jordiske og leve med trærne, som riktignok da er dekket av snø, - leve med jordens overflate hvor vannet er frosset. Nettopp når jorden har dekket seg med denne kalde kledning, da våkner de til liv, jordens åndelige vesener. Den rene naturalist vil si: Bonden sår frøet i jorden, som overvintrer og blomstrer på ny om våren. – Alt dette ville ikke være slik, om ikke elementarvesenene bar såkornets åndelig kraft gjennom vinteren. De åndelige vesenene, naturåndene, er mest våkne den tiden jorden har pustet inn hele sin sjel vinterstid, ved juletid. Derfor ble Jesu fødsel best forstått ved at den fant sted i juletiden når jorden har i seg hele sin sjel. Men allerede på Golgata-mysteriets tid var det bare få mennesker som hadde forståelse for dette åndelig-sjelelige i jorden vinterstid.

På tilsvarende måte visste man i den nevnte tidsepoken at en motsatt tilstand inntreffer i høysommertiden, rundt Sankthans i slutten av juni.

Rudolf Steiner.

Da har jorden pustet mest ut. Da har jorden gitt sin sjel hen til det utenomjordiske kosmos. Fra juletiden frem til Sankthans fornemmer man hele tiden den

sjelelige utånding i det vide verdensrommet. Jordens sjel streber mot stjernene. Jordens sjel vil lære stjernenes liv å kjenne. Og jordens sjel er på sin måte i Sankthanstiden gjennom sommersolens lys mest forbundet med stjernebevegelsene. Dette iakttok man i visse områder i eldre tider, tusener av år før mysteriet på Golgata. Det kunne man erkjenne. Og ut fra denne erkjennelse oppstod pleien av solmysteriet.

Foto: Dag Balavoine.

Ut fra naturen var det ingen mulighet til å kunne svinge seg opp til stjerneverdenen, slik man kunne det i eldre tider. Derfor var det på den annen side så forståelig for menneskene at påskefesten – festen for Kristi død og oppstandelse, som nettopp fant sted på denne årstiden –, at denne festen i årsløpet skulle være om våren.

Utdraget er tatt fra "Menneskevesen, menneskeskjebne og verdensutvikling", utgitt av Antropos Forlag i 2006. Oversettelse av Aksel Hugo og Martina Cabo. Boken kan bestilles fra Antropos Bokhandel, Josefines gate 12, 0351 Oslo. Tel: 22 46 03 74. Red.

Norge rundt med eurytmi

Jeg reiser nordover. Det er sol og regn og flere regnbuer underveis. Siden det er første gang at jeg tar denne turen med bil fikk jeg anbefalt å ta det som en tur: altså nyte veien. Og den er vakker, spesielt Rondanevegen mellom Ringebu og Hjerkin med vakreste Rondaneutsikten! Det er nå tredje gang at jeg er underveis "Norge rundt med eurytmi". Og jeg er veldig spent hvordan det kommer til å bli denne gangen.

Tekst av SIMONE WANTZ

Simone Wantz.

Foto: Borgny Berglund.

Første uke er planlagt på Jøssåsen. Der blir jeg godt tatt imot av "Sister Jennifer" og som alltid når vi møtes må vi først le en runde over gamle felles minner.

Det er Mikkelmessuken.

Hver morgen er det en samling i salen. Vi sitter i en stor krets mens Eric innleder med tanker om Mikael og

en Mikkelmessfeiring. Men han holder ikke foredrag, han forteller litt og stiller spørsmål og det er mulig for alle å komme med innspill, noe også flere gjør. Altså det å prøve å komme i en samtale rundt en høytidsfeiring: dette er noe framtidig og har mye med Mikaeli å gjøre. Mange aspekter blir berørt i løpet av uken og inspirerer til å tenke videre.

Det ser ut som alle som kan kommer, og kretsen hver morgen er stor, ja den blir i løpet av uken enda større. Etter en samtale blir det sunget høst- og Mikkelmessanger og deretter gjør vi eurytmi. Det er fint fordi denne gangen er alle med. Og det å bevege seg sammen er også en felle-skapsdannende kraft. Da er det egentlig ikke så viktig hvordan den enkelte beveger seg, men mer det som oppstår oss i mellom. Og at man danner et levende nettverk av bevegelse og form sammen.

Etter morgensamling og eurytmi er det flere som har enkeltimer som er mer individuell rettet (helseeurytmi). Siden det regner mye hele uken er det greit å være inne om dagen i Jøssåsens fineste sal, Yggdrasil. Men selveste Mikkelmessdagen reiser vi til Rotvoll der alle sammen skulle feire.

I Trøndelag har de tre steder blitt veldig flinke til å feire høytider sammen.

Det blir en strålende høstdag i all sin klarhet og med vakre høstfarger. På Rotvoll blir det noen oppgaver de nye praktikanter må klare, det blir mat, motprøver og mye latter og glede. Ellers er det også en fin konsert med sang og et foredrag av Peter Bateson på Jøssåsen i løpet av uken. Jennifer i Mortens Hus, og alle som bor der er strålende omsorgsfull, og vi ler så mye sammen om stort og smått. Det er deilig. Det blir en fin uke med mye eurytmi og mye terapeutisk eurytmi. Ja egentlig dagen lang. Et uendelig inspirerende arbeid. Og underveis blir nye øvelser oppdaget eller måter å øve på. Og da jeg kommer syngende tilbake til Mortens hus siste dag spør Brit forbauset: "jau men blir du aldri sliten da med så mytj rytmikk?"

Fra Jøssåsen går veien videre til Vallersund. Men siden jeg har bil kjører jeg den "gyldne omvei" og overnatter på Tautra øya for å besøke klosteret. Det er stort å være der i den nye lyse klosterkirken med stort vindu ut mot fjorden, med bønn og sang til de ni nonner som nå lever der. Hele den lille øya Tautra har en veldig spesiell fredelig og god stemning.

Så går turen til Vallersund gård der det igjen blir en uke med mye bevegelse og glede, tross storm og uvær ute. Der bor nå Katrin fra Tyskland som også er eurytmist. Det er overveldende hvor mye velvilje og åpenhet for eurytmi som lever på stedet, blant beboere og medarbeidere og også i Framskolen. Noen av Framskoleelevene arbeider med et humoristisk dikt, og siden dagene er så fulle øver vi på kveldene der det egentlig er fritid. Og dette gjør disse elever med stor innsats og glede. Også den daglige timen

Jøssåsen. Foto: Borgny Berglund.

Vallersund. Foto: Borgny Berglund.

med landsbyboere er veldig beveget og morsom. Og hver dag går det litt bedre. Så er det en stor glede å bli kjent med de nye Framskole-elever! Også på Vallersund blir det i tillegg en del enkeltimer i mer terapeutisk rettet eurytmi (helseeurytmi). På landsby-møtet torsdag kveld kunne det vises litt av vårt gruppearbeid gjennom uken. En riktig glad uke!

Deretter går veien tilbake til Rotvoll. Jeg blir litt nervøs søndag kveld; om jeg nå skulle klare å omstille meg til mange nye mennesker igjen, og har vanskelig for å bestemme meg for hva jeg vil øve med folk på Rotvoll mandag

morgenen. Ofte forandrer programmet seg når man står i en ring med en gruppe mennesker. Det fungerer ikke alltid å sitte hjemme og tenke ut ting man vil gjøre. Og allikevel må man jo være forberedt. Det er da alltid litt som "å hoppe ut i kaldt vann" den første timen.

På Rotvoll blir det først eurytmi med de som arbeider på safteriet, deretter veverne, og sist på formiddagen med bakeri og gartneri. Jeg er veldig glad for at jeg har med meg mange kobberballer så vi gjorde en del sosiale øvelser sammen. Og på oppfordring

Rotvoll. Foto: Borgny Berglund.

av en kvinne som har sin arbeidsplass i safteriet, må jeg en kveld pusse alle mine kobberballer, så de blir fine og skinnende. Det er intenst å ha tre grupper så tett etter hverandre og det ble en fin opplevelse da vi siste dag slo safteriet og veveriet sammen til en større gruppe. Vi beveger oss forresten i Solstua, det nye lunsjrommet på Rotvoll. Denne gangen er vi så heldige at malerier av Ulrike Panhorst fra Vallersund er utstilt der. Det er en fin opplevelse å bevege oss med disse malerier rundt. Men bakeri og gartneri har sin eurytmitime i drivhuset med gummistøvler eller arbeids sko. Dette er nytt og en fin opplevelse siden det er så lyst og høyt under taket og en livsglad stemning i drivhuset. Også på Rotvoll blir det enkeltimer etter lunsjpausen.

Det er en stor glede å møte mennesker og virksomheter på de tre steder i Trøndelag, og å kunne arbeide i disse vakre bygninger, bevegtes og å bli beveget og på nytt begeistret for eurytmi. I november går turen også til Hogganvik.

Er ikke det en måte å feire livet på?

JULEHILSEN

I eurytmi blir språket synlig gjennom hele mennesket. Og i samsvar med Johannesevangeliet "i begynnelsen var ordet..." er ordet noe som har med de dypeste hemmeligheter i menneskets og verdens tilblivelse å gjøre. "Gud sover i steinen, ånder i planten, drømmer i dyret og våkner i mennesket."

God Jul – Simone

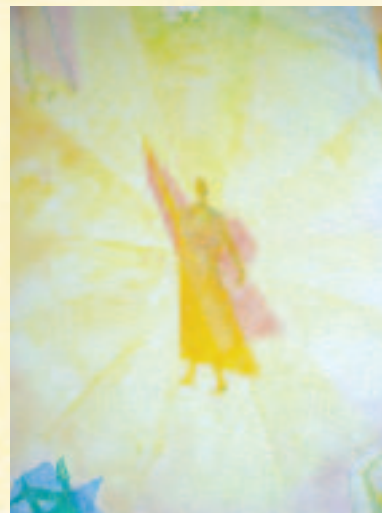

Foto: Jan Bang.

Svaner og storker

Fra Broder Dyr av Karl König

Oversatt av SIGRUN BALAVOINE

Sigrun Balavoine.
Foto: Borgny Berglund.

Svaner

Svanenes store familie som bebor mange deler av verdenskretsen, tilhører den verdensomspennende avdeling gjess og ender.

Vi kjenner til flere av de mange arter av denne gruppe av fugleverdenen som har bredt seg over hele verden. Fra Arktis over de nordlige områder av Asia, Europa og Amerika rekkerde til over Ekvator og inn i kontinentene som ligger i syd. Kun på Sydpolen og der omkring finner man dem ikke mer. Ærfugl og dykkender, sangender og Husgjess, Branngjess, er bare nevnt som noen navn, for å fylle ut arter, og antyde farger og levevis som er blitt funnet i denne avdelings mangfold.

Vi kjenner Villendenes flukt over dammer og sjøer på flatland og i fjellene. De lever også i buktene og sandbankene ved havet, og om høsten flyr de i tusenvis på sitt trekk til syden.

Deres elementariske hjemsted er grenselandet mellom luft og vann, der luften er nabo til den speilende overflaten på sjøer, dammer, elver og hav. Alle gåsefugler kan svømme; nesten alle kan fly, skjønt flygingen ofte er tyngre enn svømmingen for dem. Spesielt starten på flygingen går langsomt og med møyse for seg. Vingene må gjøre voldsomme anstrengelser og føttene må hjelpe til, glidende over vannflaten, inntil en viss høyde er nådd. Men da går det lett og raskt fremover; med lang foroverstrukket hals og med opptrukne føtter iler andetoget frem.

Deres nebb er omtrent like langt som hodet, foran litt bredere (Skjeender!), Og oversiden er konkav velvet. Nebbet er dekket av myk hud, som inneholder mange følehorn og er derfor

meget følsomt. Føttene er korte, for de fleste klossete og hos mange arter, som hos svanene, sitter de meget langt bak på kroppen, slik at gangen er slitsom og ofte vaggende. De fire tærne er forbundet med svømmehud og gir foten et meget klossete utseende. Det å gå er ikke deres sak. De er alle svømmere og dykkere, deres liv utspiller seg på vannets overflate.

Bare ved ruging og redebygging går de på stranden, til de nære vannstrendene, og mange trekker seg tilbake i tykningen i de tilgrensede skoger og sumper eller i hule trær. Ungene tilhører redeflykterne. Få timer etter utlekkingen er de allerede klare til å gå i vannet sammen med sine foreldre, og de vet nøyaktig hvordan å svømme og å dykke. En del av denne ordning danner svanene. De ser ut som ender og gjess og er likevel forskjellig fra dem. Når man ser dem har man umiddelbart et inntrykk av en eksklusivitet som bæres til pynt. Man kan forstå at svanene i Storbritannia, hvor enn de dukker opp og slår seg ned, er Kronens eiendom.

Den rådende monark er deres eier, og hos grever og bønder, baroner og borgere er de kun på gjesting. Kongelige gjester er de, sendinger fra en høyere makt. Enhver kjenner det som en ære å bli verdiget deres besøk. Blant de andre andefuglene tar de seg adelige ut. De har noe utilnærmelig over seg, når de glir over vannet i stolt

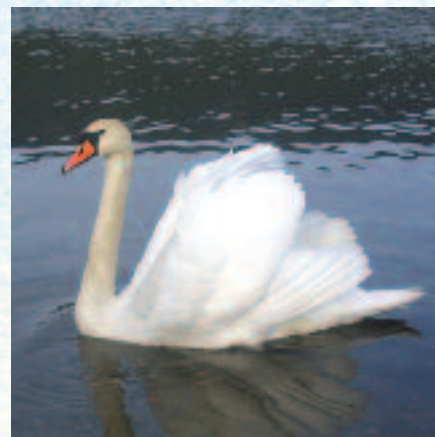

Foto: Jan Bang.

skjønnhet. Da virker dens kropp – i mørk eller lys fjærdrakt – som en seiler, som trekker over, og foran stiger den lange S-formede hals opp, lik en gallionsfigur som dekker hode og nebb; et stolt og ofte mektig syn, særlig når vingene, lett oppstilt og utbredt som et skilt, skjermmer kroppsskipet.

Svanene tilhører de større fugler i sin orden. De lever for det meste monogamt, og de ektefeller som engang ble forenet, forblir sammen i mange år. Når vandringen begynner om høsten (dette skjer kun i jordens nordområder), da vender de sammen tilbake til sin gamle redeplass, for å flytte inn i sitt rede, ruge eggene gjennom seks til åtte uker og å fostre opp ungene. Etter at svaneungene er blitt så noenlunde selvstendige, blir de forlatt av sine foreldre og behandlet som fremmede. De må – for å bli bevisst sin gåse-adel – fra nå av alene erobre sin eksistens.

Redebygging. Foto: Borgny Berglund.

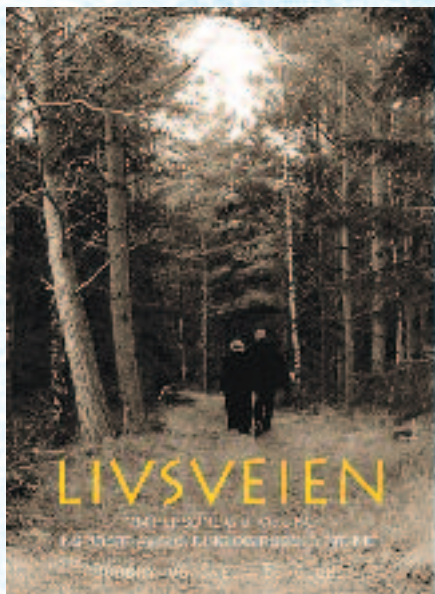
”Livsveien” slippes!

Carl Gustav Jung og Rudolf Steiner levde og arbeidet i Sveits – ca 10 år sammenfallende – Jung ble langt eldre og døde i 1961, Steiner i 1925. Begge vakte stor beundring, samlet mange tilhørere og vakte mye begeistring. De hadde ingen kontakt selv om miljøene deres var både geografisk og kulturelt nokså nærliggende.

Tekst av JAN BANG

Steiner satte flere virksomheter i gang i det praktiske, men de fleste av disse var et resultat av at fagfolk oppsøkte ham og spurte ham om råd. Blant disse finner vi bønder (biodynamisk jordbruk), prester (Kristensamfunnet), lærere (Waldorfskolene), og omsorgsarbeidere (helsepedagogikk). Det er påfallende at ingen psykiatere henvendte seg til Steiner, og det er kanskje forklaringen på hvorfor det ikke ble etablert en antroposofisk gren av psykiatrien.

Jungs psykologi – som til dels er vanskelig tilgjengelig – samt det idémessige forholdet mellom disse to viktige tenkere, er nå blitt bearbeidet av Borgny og Svein Berglund (begge godt kjent blant lesere av Landsbyliv) i boken de lanserte på Litteraturhuset den 24. oktober. Svein Berglund, med innslag fra Borgny, ga et opplysende foredrag om hvordan boken oppsto og hvordan den ble utarbeidet. Dette ble fulgt av et foredrag om C. G. Jung gitt av psykolog Astri Hognestad, og af-

Borgny og Svein Berglund. Foto: Jan Bang.

tenen ble introdusert, og den følgende samtalen styrt, av Cato Schiøtz.

Det kom frem at Jung var opptatt av å utforske menneskesjelen, og la mye vekt på hvordan kriser og komplekser gir oss en mulighet til å tilnærme oss sjelen. Både Jung og Steiner oppfordret den som vil lære mer om seg selv til å bestrebe seg på fordomsfrihet, la tanker og ideer bearbeides over tid, og deretter teste dem på iakttagelser. Ta tiden i bruk og tro på egen selv-erkjennelse. Med ”jeget” i sentrum er det mulig å bevege seg mellom motpolene ”tenkning” og ”følelsesliv”, ”intuisjon” og ”sanseiaktakelse”.

”Livsveien – om personlig utvikling inspirert av C. G. Jung og Rudolf Steiner” er en bok som ikke bare skal leses, men leves med og arbeides med. Den oppfordrer leseren til å ta frem skyggesiden av sin egen personlighet og arbeide bevisst med dette for å få et oppgjør med seg selv. Hvis man ikke er villig til å kaste seg ut i dette arbeidet, burde man ikke åpne boken. ”Livsveien” er en arbeidsbok, ikke noe man leser på bussen for å få tiden til å gå!

Bokslippet var en inspirerende og lærerik opplevelse, og de omtrent 100 mennesker som var til stede hadde tydeligvis stort utbytte av kvelden. Landsbyliv vil ha en grundig anmeldelse av boken i neste utgave.

”Livsveien” koster 275,- kr. og kan bestilles fra:

Antropos Bokhandel
Josefines Gate 12
0351 OSLO
Tel: 22 46 03 74

www.antroposbokhandel.no

Hans Müller-Wiedemann om Karl König

Det trengtes en biograf av kongenialt format for å gripe fatt i den vanskelige livshistorie og det komplekse verk til Karl König, grunnlegger av Camphill-bevegelsen og banebrytende lege og vitenskapsmann. Hans Müller-Wiedemann (1924-1997) var en personlighet som fylte denne oppgaven.

Tekst av PETER SELG

Hans Müller-Wiedemann bestemte seg på midten av 80-tallet, etter forslag og oppfordring fra legen Margit Engel, for å påta seg den vanskelige og krevende oppgaven å beskrive Königs liv og verk. På grunn av dette nye prosjektet måtte han legge sitt eget vitenskapelige hovedverk til side og til slutt gi det opp – å utarbeide en bok om den antropologisk-antroposofiske forståelse av autisme, som hadde stått i sentrum for hans forskning.

Han så i begynnelsen for seg et omfangsrikt arbeide om König, som skulle omfatte en samlet vurdering av hans verk, og skrev i mars 1985 til Margit Engel: «Jeg forestiller meg at man skulle ta sikte på noe omfattende; kanskje sågar i to bind, derav eventuelt ett med brev og ennå ikke publiserte artikler eller foredrag ...»

Nedskrivningen av biografien strakte seg så over flere år og gav Hans Müller-Wiedemann mange innsikter, slik han selv betoner. «Men det ble også lange perioder av fortvilelse med hensyn til det uunngåelig ensidige og begrensede i fremstillingen av denne overveldende livsfylde, men også den smertelige erfaring av ens manglende evne til å yte dette store menneskes liv rettferdighet.» Müller-Wiedemann var ytterst samvittighetsfull og selvkritisk, og skrev med en ansvarsbevissthet som i den konvensjonelle biografiskrivning på ingen måte er vanlig, men som var det adekvate overfor et menneske som Karl König og hans høye moralitet.

Fortsetter på side 42

Müller-Wiedemann forsøkte å yte ham og hans individualitet, hans vesen og hans inkarnasjon i det 20. århundre rettferdighet; han forsøkte likevel samtidig å gjøre en humanistisk livsvei av en spesiell karakter tilgjengelig for den allmenne offentlighet. Samtidig forsøkte han å presentere de antroposofiske leserne for den originale natur- og åndsvitenskapsmannen, forskeren Karl König, noe som ikke var en enkel oppgave. König hadde vært ubekvem, anstrengende og utfordrende, og Müller-Wiedemann ville ikke medvirke til å bringe videre et helgenbilde. Gjennom skildringen av hans mikaelske åndsskikkelse, av hans kampfylte liv med hans arbeid på seg selv og sin egen forvandling, ville han gi et tydelig bilde av et menneske som hadde gått sin enestående og allikevel urbildelige vei i det sosiale liv, autentisk, overbevisende og modig. «Min ledetråd har vært å forsøke å forstå og gjøre det mulig for leseren å følge Königs liv i dets forvandlingskarakter, som like meget var preget av hans evne til forsakelse som av hans formende kraft.» Hans Müller-Wiedemann håpet gjennom dette også å kunne yte et fremtidsrettet bidrag til den videre utvikling av Camphill.

Han hadde funnet et krevende tema og skrev en krevende bok på høyt nivå i historisk og idémessig forstand, og hvor allerede den språklige fremstillingen ikke gjør det enkelt for leseren. Klaus Dumke talte om et «mesterstykket av en biografi», også med henblikk på den skjebneskikkelse som kommer til syne i boken: «Måten hvorpå Karl Königs liv, den detaljerte skildringen av hans jordiske skjebne og det han ydet, blir subtilt vevet sammen med de indre anelser og ytre tegn som peker mot tidligere jordeliv, er forbilledlig for den 'karmaforskning' som det er fremtidens oppgave å utvikle.» Müller-Wiedemann selv forble kritisk til sitt verk, men håpet likevel på en velvillig og våken mottagelse.

Innlegget er tatt fra innledningen til den nye utgaven. En anmeldelse av boken vil komme i neste utgave av Landsbyliv. *Red.*

Karl König – en mellomeuropeisk biografi i det 20. århundre.
Hans Müller-Wiedemann.

Boken kan bestilles fra:
Antropos Bokhandel, Josefinesgt. 12,
0351 OSLO. Tel: 22 46 03 74

Storesøster Astrid

Anmeldt av HENNE KVELIG og
NILS ERIK BONDESON

Dette er en kjempes fin bok om Astrid, storesøsteren til Norunn som har Downs syndrom. Det handler om livet til Astrid. Foreldrene ble dessverre skilt, de klarte ikke å holde sammen fordi datteren Astrid var handikappet. Hun flyttet til Helgeseter som 12-åring og gjorde store fremskritt. Norunn og Astrid var mye sammen. Familien bodde på Frekhaug utenfor Bergen, og når de skulle besøke Astrid måtte de ta dampbåten.

Astrid fylte 50 og feiret det sammen med familien, slektninger og venner. Så ble det bygget omsorgsleiligheter for noen av beboerne på Helgeseter, og Astrid var en av de som flyttet inn. Døden var spesiell, hun fikk dø hjemme i sin leilighet som hun delte med Elin.

Mer vil jeg ikke røpe, dette er en lettlest bok. Nils Erik har valgt et par utdrag fra boken for å gi våre lesere en smaksprøve.

“Storesøster Astrid var 5 år eldre enn meg og da jeg var liten beundret jeg henne fordi hun kunne så mye. Hun var mørk i håret og hadde tindrende blå øyne. Hennes var mer skråstilt enn mine og hun hadde en utrolig smittende latter.

Jeg husket første gangen de andre barna sa til henne at hun var syk. Det var også noe i tonefallet og blikkene som de voksne sendte hverandre jeg aldri dette. Jeg var syv år da jeg skjønte at Astrid var annerledes og jeg kjente en uro som gjorde meg utrygg og samtidig fikk jeg et sterkt behov for å beskytte min storesøster.

I denne boken vil jeg fortelle om hvordan det var å vokse opp med Astrid i en bygd i etterkrigs Norge, men det er også en bok om hvordan vi fortsatt ser på dem som er annerledes.”

“Blikket mitt faller på den lille gutten. Han er omkring syv år, pent kledd i dongeribukse, genser og tøffe joggesko. Pjokken konsentrerer seg hardt om å gå ned trappen til kantinen på fergen. Hele den lille kroppen er i hjelpenn, han strever for å klare hvert trappetrinn.

Like bak ham kommer en liten jente, sikkert søsteren, hoppende og dansende. Hun går ned trappene uten problemer og svinger seg lett forbi ham. Rett bak ham kommer en ung pappa. Han følger våkent med og fanger inn med blikket både barna og de andre reisende.

Etter en stund går jeg opp i bilen og setter meg klar for å kjøre i land ifra fergen, da den lille gutten igjen fanger oppmerksomheten min. Han stiger forsiktig ut på bildekket og blikket hans møter mitt. Jeg smiler til ham mens han betrakter meg alvorlig tilbake. Pappaen kommer. Han ser på meg, registrerer at jeg har blikkontakt med hans sønn og smiler tilbake mens han legger en hånd i guttens hår og rusker det kjærlig i det de går sammen mot bilen sin. Pappaen så på meg i et flyktig øyeblikk og jeg fanger opp en følelse av stor takknemlighet fordi jeg var vennlig mot hans sønn.

Gutten har alle de kjære trekkene som min søster hadde. Han har Downs syndrom. Plutselig husker jeg mange av de situasjonene som satte seg fast i mitt barnesinn. Det er femti år siden men de sitter fortsatt sterkt i meg.”

Fra Nonner til badehetter

Hilde Skovdahl

Anmeldt av HANNE KVELI

Dette er en selvbiografi av Hilde Skovdahl. Hun er kjent fra Charterfeber fra 5 eller 6 år siden på TV 3. Hun skriver om bilulykken hun var med på og om hvordan hun kom seg opp etterpå. Så skriver hun om butikken sin, Crazy Corner i Sandvika. Hun forteller om kunder som kommer innom, noen er nokså morsomme.

Hun reiser rundt hele landet og underholder oss med morsomheter men også litt alvorlige ting. Hun gir oss tips hvordan vi skal være glade selv om det skjer dødsfall og tragedier. Dette er særlig aktuelt etter det som skjedde i Oslo og på Utøya.

Her er et kort utdrag som fikk meg til å le:

"Jeg reiser meg litt ustødig opp, svirrer håndkle rundt meg, slik at det skal dekke hele meg. Og der står jeg med krykker, håndkle og bade-drakt som skal på. Jeg tar av meg alle klærne under håndkle og idet bade-drakten er halvveis på leggene, mister jeg plutselig balansen. Jeg

griper etter krykkene som faller hver sin vei. Håndkle mister selvfølgelig sitt feste, og ramler elegant av meg.

Det står jeg splitter naken på Holmenskjæret i Asker, og absolutt alle på hele stranden har hørt krykkene falle, og absolutt alle ser på meg. Der står jeg knall brun på armer og ben, kritthvite pupper og mage, som jeg fortvilet alltid forsøker å holde inn, men hvilket jeg glemmer nå.

Jeg har lyst til å forsvinne, rope at det brenner, eller at kiosken spanderer gratis is i dag. Alt for å få oppmerksomheten fra meg. Det føles som å gasse og bremse samtidig. Jeg vet liksom ikke hvilken pedal jeg skal velge.

Jeg prøver fortvilt å få på håndkle igjen og samtidig holde på krykkene. Så kommer en mann springende mot meg. Han tar håndkle og sveper det rundt meg, og hvisker at jeg ikke må bli lei meg, dette kan skje alle. Tårene triller som klinkekuler nedover kinnene mine, men så tar latteren min over igjen. Mannen ser forfjanset på meg, og så begynner han å le også. Jeg får på meg bade-drakten og synker ned i gresset. De andre som har sett på, snur seg fort idet de så at dette ikke var planlagt, men veldig flaut for meg.

Vi mennesker kan være litt snille mot hverandre sånn. Det er egentlig ganske rørende, føler nesten at de er litt glad i meg. Det ble liksom lavet en pakt i dette sekundet, om at dette skulle vi ikke gjøre til en sak. Absolutt ingen hadde sett meg, og ingen skulle prate om dette noen gang i fremtiden."

Dette er en bok som jeg vil anbefale, det er en av de beste bøkene jeg har lest.

I et speil, i en gåte

Nils Erik Bondeson anmelder film av Jostein Gaarders bok

Cecilie på 13 år er alvorlig syk og tilbringer det meste av tiden på rommet sitt. Hun dagdrømmer om den spanske Sebastian som hun forelsket seg i da hun var på ferie sist sommer. Han lovet å skrive men hun har fortsatt ikke hørt noe fra ham.

En natt dukker en merkelig fyr opp på Cecilies rom. Han heter Ariel og påstår at han er en engel. Han legger ut om livet og evigheten før han plutselig forsvinner, men neste natt er han tilbake, og Cecilie og Ariel gjør en avtale. Hvis Cecilie forteller hvordan det er å være menneske så skal Ariel fortelle om himmelens mysterier.

Mens alle de andre i huset sover lever Ariel og Cecilie sitt hemmelige liv. Men vil Cecilie fortelle en engel om sitt første kyss og vil engelen virkelig røpe alle himmelens hemmeligheter for et lite menneske?

"I et Speil, i en Gåte" er en rørende magisk og levende historie om en ung jente som lærer å akseptere døden og forstår hvor vidunderlig livet egentlig er. Filmen forteller om hvordan de to flyr rundt på himmelen, og til slutt, etter sykehusinnleggelse, dør Cecilie og blir hentet av engelen Ariel.

Når jeg ser denne filmen tenker jeg på min mor Elisabeth som døde av kreft i 2007.

Evangelietekster for de neste 3 måneder

Bibelaften er en av grunnpilarene i Camphill, og feires i husfellesskap over hele verden. Hvert år blir et par Camphillmedarbeidere utpekt til å velge ut tekster, som brukes både til Bibelaftenen på lørdagen, og eventuelt til søndagshandling neste dag. For å gi flere mennesker anledning til å knytte seg til denne praksisen, bringes her tekstene fra januar til påske 2012.

JANUAR

1	Matteus	2	1 – 15
8	Matteus	3	13 – 17
15	Lukas	4	1 – 13
22	Lukas	4	14 – 30
25	Sankt Paul		
29	Ap. Gjæringer	9	1 – 22

FEBRUAR

5	Lukas	8	16 – 25
12	Lukas	11	29 – 36
19	Johannes	9	1 – 12
22	Askeonsdag		
26	Johannes	3	1 – 21

MARS

4	Lukas	12	1 – 12
11	Johannes	7	31 – 44
18	Johannes	10	11 – 21
25	Matteus	21	33 – 46

APRIL

1	Palmesøndag	Matteus	21	1 – 11
5	Skjærtorsdag	Matteus	26	20 – 46
6	Langfredag	Markus	15	15 – 39
8	Påskesøndag	Matteus	28	1 – 10

Camphill Landsbystiftelsen i Norge (CLS) ble etablert i 1966 og er en privat ideell stiftelse. Formålet er å yte sosiale tjenester til mennesker med psykisk utviklingshemning, og å utvikle samarbeids- og samlivsformer for både landsbyboere og medarbeidere. Virksomheten er basert på antroposofi. CLS har seks landsbyer/virksomheter på ulike steder i Sør-Norge med tilsammen 130 beboere og ca 130 medarbeidere. Stiftelsen er inne i en spennende fase der ny organisasjonsmodell, inklusive sekretariatets oppgaver, finner sin form. Stiftelsens sekretariat ligger i Hommelvik 22 km NØ for Trondheim. Se www.camphill.no

Koordinator/daglig leder

Vi søker en Koordinator/Daglig leder for CLS sekretariat. Ansvarsområdene er å lede stiftelsens felles sekretariat, ha sekretariats- og oppfølgingsansvar for stiftelsens styre og representantskap, koordinere administrasjonen av regnskap/budsjett og enkelte andre administrative oppgaver for de 6 landsbyene. Søkere bør ha relevant høyere utdanning, og god kjennskap til Landsbystiftelsens virksomhet og særpreg, gjerne også erfaring fra Camphill. Gode samarbeids- og lederevner samt ledererfaring er ønskelig.

Lønn etter avtale.

Spørsmål kan rettes til daglig leder Birgit Hammer, tlf. 73 97 84 60/995 72 949, birgit.hammer@camphill.no eller styreleder Maria Bjune (tlf. 61 14 36 62/414 79 067, maria@granly-stiftelse.no).

Søknad med vedlegg kan sendes til Camphill Landsbystiftelsen, Reidar Jenssens. 10, 7550 Hommelvik – innen 15. januar 2012.

Landsbyliv til salgs!

For de som vil bygge opp sin samling av Landsbyliv, og lese artikler som sto her noen år siden, er det mulig å kjøpe både enkelt eksemplarer og hele årganger av bladet. De første 6 utgavene er det bare arkiv kopier igjen, men vi har et lager fra utgave 7 og fremover. Enkeltkopier av bladet koster kr. 75,- kr og hele årganger kr. 250,- Porto er inkludert i prisen.

Ta kontakt med distribusjonen:
Jan Bang
Solborgveien 21, 3520 Jevnaker
Tel: 48 12 96 53
Epost: landsbyliv@camphill.no

Opplysninger om Camphill Landsbystiftelse

Foto: Borgny Berglund

Landsbyens beboere og medarbeidere danner husfellesskap. Kunst og kultur vever seg inn i alle aspekter av landsbylivet. Økologisk bevissthet kjennetegner alle aspekter av landsbylivet.

Landsbyene er bygget opp rundt forskjellige håndverksaktiviteter og biodynamisk jordbruk/gartneri. Hus-

arbeidet er en vesentlig del av virksomheten. Alle har oppgaver som dekker reelle behov i landsbyen eller verden omkring, og alle utfører sitt arbeid etter egne evner og muligheter.

Landsbyene vurderer ikke lønn i forhold til arbeidsinnsats. Mange av medarbeiderne forvalter lønnsinntektene i fellesskap. Landsbyens

beboere med uførepensjon forvalter den selv, eventuelt i samråd med sin hjelpeverge. Camphill Landsbystiftelse mottar statsstøtte til driften i form av et rammetilskudd fra Sosial- og Helsedirektoratet. Noen landsbyer tilbyr også dagplasser i verkstedene.

For mer informasjon:

Camphill landsbystiftelse,
Reidar Jensensgate 10,
7550 Hommelvik
Tlf 73 97 84 60
Epost: landsbystiftelsen@camphill.no
www.camphill.no

Camphill-landsbyene tilbyr et bo- og arbeidsmiljø for voksne som har behov for daglig omsorg. I tillegg driver de Framskolen, et tilbud for unge med utviklingshemming, etter videregående. Søknad om plass rettes til den aktuelle landsby. Dersom du ønsker å være medarbeider i en av landsbyene for kortere eller lengre tid, ta direkte kontakt med det aktuelle stedet.

Camphill-landsbyene tar også imot unge mennesker som ønsker et praksisopphold før eller under studietiden.

Opplysninger om Sosialterapeutisk Forbund

Forbundet ble formelt stiftet i oktober 2000 og vedtekter ble siste gang revidert i 2008. Forbundet har i dag 15 antroposofiske medlemsvirksomheter (samtlige i Norge som arbeider med barn, unge og voksne utviklingshemmede). Forbundets styre består av fem medlemmer valgt av Årsmøtet. Tre av disse skal representere sosialterapeutiske hjem, landsbyer, og helsepedagogiske skoler. De øvrige to kan rekrutteres fra hvilken som helst antroposofisk virksomhet.

Hele det norske miljøet består av ca 330 elever/beboere, og ca 550-600 medarbeidere fordelt på ca 400 årsverk. NFHS har maktet å holde i gang den norske seminarutdanningen, samt utvikle en kommende bachelorutdanning i Antroposofisk Sosialpedagogikk fra 2012 i sam-

arbeid med Rudolf Steiner Høyskolen i Oslo. Andre tiltak i regi av forbundet har vært Verdi-Mål-Handlingsgrunnlag etter Felleskapssmodellen.

Når bachelorutdanningen er etablert, vil forbundet reorganiseres til å bli et rent serviceapparat med et felles sekretariat med kompetanse på det viktigste lovverket, kontaktpersoner mot embetsverk og politikere, mediehåndtering, organisasjonsutvikling, samt fødselshjelper ved etablering av nye helsepedagogiske og sosialterapeutiske initiativ.

Kontakt:

Geir Legreid eller Petter Holm.
Sosialterapeutisk Forbund
Fosswinckelsgt 18, 5007 Bergen.
Geir Legreid mobil: 40 82 84 44,
E-post: geir@helgeseter.no
Petter Holm kontor: 55 31 50 10

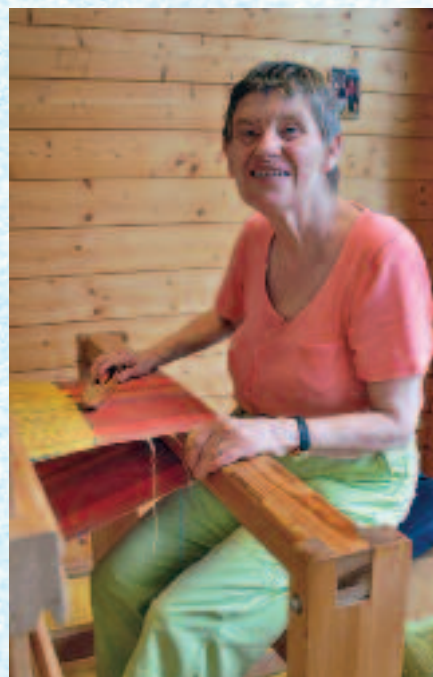

Foto: Borgny Berglund

Camphill Rotvoll

Camphill Rotvoll ligger landlig til ved fjorden i Trondheim kommune og består av Kristoffer-tunet levefellesskap og Rotvoll verksteder og gartneri. Vi tar imot mennesker som trenger spesiell omsorg i levefellesskap og/eller de som bare trenger et vernet arbeid eller dagtilbud.

Henvendelse:

Hans Collins vei 5, 7053 Ranheim
Telefon: +47 73 82 68 50
Telefaks: +47 73 82 68 51
E-post: velkommen@camphill-rotvoll.no
applications@camphill-rotvoll.no (søknad)

Foto: Borgny Berglund

Hogganvik – en Camphill Landsby

Hogganvik Landsby ligger i et typisk Vest-landslandskap ved Vindafjorden i Ryfylke. Landsbyen har utsikt mot fjorder og fjell. Våre familiehus, gården, gartneriet, ysteriet, skogsdriften og et lite snekkerverksted gir arbeid til de fleste. 35-40 mennesker bor i landsbyen.

Henvendelse:

Hogganvik Landsby, 5583 Vikedal
Tlf: +47 52 76 01 11 (mandag-fredag 9-12)
Faks: +47 52 76 04 08
E-post: hogganvik@camphill.no
www.camphill.no/Hogganvik/

Foto: Borgny Berglund

Jøssåsen – en Camphill Landsby

Jøssåsen ligger i Malvik kommune i Sør-Trøndelag. Her bor det ca 50 mennesker. I tillegg kommer 10-12 stk på dagtid som tar del i arbeidet. Foruten gårdsdriften har landsbyen kulturhus, veveri, bokbinderi, keramikkverksted, snekkerverksted og vedgruppe.

Henvendelse:

Jøssåsen Landsby, 7550 Hommelvik
Telefon/faks: +47 73 97 12 22 (man-fre 9-13)
E-post: office@jossasen.no (kontoret)
application@jossasen.no (søknad)
Facebook: Camphill Jøssåsen Landsby

Foto: Borgny Berglund

Solborg – en Camphill Landsby

Solborg ligger i Buskerud mellom Hønefoss og Jevnaker, med vakkert utsyn mot Norefjell vestover og grensede mot Nordmarka østover. Med smått og stort bor det omtrent 50 mennesker her. Landsbyen har gård, gartneri, urteverksted, veveri, bakeri og en skogsgruppe.

Henvendelse:

Solborg, 3520 Jevnaker
Tlf: (man-fre 9-12) +47 32 13 24 80
Faks: +47 32 13 20 20
E-post: solborg@camphill.no

Foto: Borgny Berglund

Vallersund Gård og Framskolen (Camphill)

Vallersund Gård ligger på Fosenhalvøya. Vi tilbyr et bo- og arbeidsmiljø for voksne mennesker med utviklingshemming. I alt bor her 35-40 mennesker på stedet og det drives gårdsbruk, bakeri, veveri, gartneri, urteverksted og butikk. FRAMskolen er en del av landsbyen. Skolen er et toårig, folkehøyskolelignende lærested for unge voksne med utviklingshemming mellom videregående skole og et aktivt yrkesliv.

Henvendelse:

Vallersund Gård, 7167 Vallersund
Telefon: +47 72 52 70 80 (mandag-fredag 9-12)
Telefaks: +47 72 52 70 99
E-post: vallersund-gaard@camphill.no

Foto: Dag Balavoline

Vidaråsen – en Camphill Landsby

Vidaråsen, med omkring 120 beboere, ligger i Andebu i Vestfold. Det drives gård, gartneri, meieri, toveverksted, snekkerverksted, veveri, urteverksted, maleverksted, bakeri og en butikk. Vi holder konserter, teaterforestillinger, foredrag og allmøter, og har også et terapiphus for mennesker som trenger ekstra pleie.

Henvendelse:

Vidaråsen Landsby
3158 Andebu
Telefon: +47 33 44 41 00 (mandag-fredag 9-15)
Telefaks: +47 33 44 40 01
E-post: office@vidaraasen.no
www.vidaraasen.no

Foto: Borgny Berglund

Granly Stiftelse

På Mjøsas vestsida, 15 km sør for Gjøvik i tettstedet Kapp, ligger Granly. Her bor 26 voksne personer med utviklingshemning i 5 boliger og en hybelleilighet spredt på et parklignende område. Granly ble etablert i 1938 og er dermed det eldste antroposofiske sosialterapeutiske stedet i Norge. Aktivitetene er hovedsaklig sentrert rundt håndverk, kunst og hagebruk.

Henvendelse:
Granly Stiftelse
Mjøsvegen 498, 2849 Kapp
Telefon: +47 61 14 36 60
Telefaks: +47 61 14 36 61
E-post: granly@granly-stiftelse.no
www.granly-stiftelse.no

Arkivfoto

Stiftelsen Grobunn

Vi tilbyr i samarbeid med Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken et tilrettelagt landsdekkende v.g. opplæringstilbud på Frenning Vestre i Stange. Grobunn tilbyr et ungdomsbofellesskap i skoleuken og to helger i måneden, og et tilbud inntil tre år etter videregående skole.

Henvendelse:
Stiftelsen Grobunn
Frenningvn. 102, 2344 IIseng
Telefon: +47 48 16 05 41
E-post: grobunn@msn.com
www.grobunn.no

Foto: Borgny Berglund

Helgeseter

Stedet åpnet i 1954, og i dag bor det 30 voksne med spesielle behov på Helgeseter, som tilbyr dem bolig, pleie, terapi, medisin, arbeid, kultur og fritid. Det er 6 bofellesskap, terapiavdeling, kulturgruppe og gårsdrift, men ingen fastboende medarbeidere.

Henvendelse:
Øvre Sædalsvei, 5099 BERGEN
Administrasjon: geir@helgeseter.no
Telefon: +47 55 27 38 99
www.helgeseter.org

Foto: Frode Helleland

Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken

Ved Steinerskolen på Hedemarken har vi en helsepedagogisk skole for psykisk funksjonshemmede elever. En skole i skolen. Vi har også en avdeling for noen av våre videregående elever på Stiftelsen Grobunn i Romeidal, et skole- og botilbud for 8-10 elever.

Hendvendelse:
Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken
Postboks 100, 2312 Ottestad
Besøksadr: Sandvikavegen 11, 2312 Ottestad
Tlf +47 62 58 89 04 Faks +47 62 58 89 09
E- post: hps.hedemarken@steinerskolen.no
www.hedemarken.steinerskolen.no

Foto: Borgny Berglund

Ljabruskolen – Steinerskole for elever med spesielle behov

Skolen gir et tilbud for elever med spesielle behov i grunn- og videregående skole. Høsten 2009 flyttet skolen inn i nybygget hus på Ljabru. Undervisningen bygger på Steinerskolens læreplan, tilrettelagt i forhold til elevenes behov og forutsetninger.

Hendvendelse:
Ljabruskolen, Ljabrubakken 50, 1165 OSLO
Telefon: +47 22 62 98 90
Telefaks: +47 22 62 98 91
E-post: hrs@steinerskolen.no
www.ljabruskolen.no

Foto: Jan Bang

Rostadheimen Bofellesskap

Rostadheimen ligger i vakre omgivelser på Garnes rett utenfor Bergen. Her bor det åtte personer i forskjellig alder. Stedet har også et dagtilbud for fem av beboerne.

Hendvendelse:
Rostadheimen Bofellesskap
Garnesveien 166, 5264 GARNES
Tlf: +47 55 53 78 80 Mob: +47 93 87 49 49
E-post: post@rostadheimen.no
www.rostadheimen.no

Foto: Borgny Berglund

Verdandi Naboskap

Med utsikt til Sørfjorden i Arna ligger et lite Naboskap integrert i byggefeltet. Her bor det 8 mennesker som alle har sitt arbeid i Bergensområdet. Naboskapet ble bygget i 1985 og har en tilknytning til Rostadheimen som ligger 10 minutter unna.

Henvendelse:
Stiftelsen Verdandi
Vestliveien 69, 5264 Garnes
Telefon: +47 55 24 30 10 / 90 28 37 67
E-post: d-terjos@frisurf.no

Foto: Jan Bang

Gavekonto etter Helioskonkursen

for Thor Risinggård og Rune Lilleaas

I 2008 gikk Helios i Norge konkurs. Det som startet i 1969 som en andelsforening med en idealistisk, grønn profil ble etter en rekke uheldige grep i de siste årene, oppslukt av et nøkternt og usminket næringsliv.

Gjennom lang tid har Helios vært en ideell, inspirerende virksomhet for oss som er opptatt av de antroposofiske ideenes vei til det praktiske liv. Vi er mange som har hatt glede av Helios-impulsen opp gjennom årene.

Etter konkursen er det mange som må bære et økonomisk tap. Etter retts-saken er det flere som har fått svært store rettslige krav, ikke minst Thor Risinggård som var styreformann i Helios og Rune Lilleaas som var økonomiansvarlig og styremedlem. Disse to er særlig hardt rammet i sin personlige økonomiske situasjon. I dag (oktober 2011) ser det ut som om Thor

og Rune, med et foreløpig krav på ca kr 1.000.000 hver, har mistet all personlig formue, inkludert hus og hjem. I desember venter en ny retts-sak. Situasjonen for Thor og Rune er ikke bare akutt, det er en økonomisk virkelighet de begge må leve med i lang tid. Derfor er mindre bidrag regelmessig også hjertelig velkomne.

Vel vitende om at mange kunne trenge støtte, ønsker vi i initiativ-kretsen å etablere et gavefond* i Cultura Bank som kan benyttes til å hjelpe i den økonomiske katastrofen til Thor og Rune. Dette fond vil bli administrert av undertegnede personer og har **konto nr 12540572818** under navnet: "Gavekonto for Thor og Rune".

Med vennlig hilsen, Johan Fuglår,
Odd Jarle Stener Olsen og
Jens Christensen

Johan Fuglår var medarbeider i Camphill gjennom 20 år. Han drev dessuten Helios-butikken i Tønsberg i fem år. Tel 91388370, e-post: johanfugl@hotmail.com)

* Eventuell gave gis med forutsetning om privat beslagsforbud jfr. Dekningsloven § 3-1. Denne paragrafen sier at det ved utlegg eller konkurs ikke kan søkes dekning i gaven for gjeld som erververen har pådratt seg før gaven ble gitt. Som tillitsmann etter loven: Advokat Bernt K. Roald, Tønsberg.

Bortenfor anstalt og ensomhet

Kan Camphill-landsbyene være noe for deg?

Camphill-landsbyene er integrerte levetilstander der mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med gode hjelpere i en levende og aktiv landsby.

I arbeidstiden er alle sysselsatt med landsbyens mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker. Arbeidet gir livsnære erfaringer og dekker reelle behov i landsbyen. Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø.

I landsbyene pleies det et variert kulturliv med teateroppføringer, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

For deg med spesielle behov gir landsbyen en trygg hverdag sammen med likesinnede. Her får du utvikle dine evner og muligheter gjennom daglig

arbeidstrening og opplæring, og i det sosiale og kulturelle liv.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt en treårig yrkesveiledende utdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill er landsdekkende og eies av Camphill landsbystiftelse som driver 6 landsbyer i Norge; 3 i Trøndelag, 1 på Vestlandet og 2 på Østlandet.

Er du interessert? Ta kontakt:

Camphill landsbystiftelse

v/Bokverkstedet,
Reidar Jensensgate 10,
7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: landsbystiftelsen@camphill.no

www.camphill.no

NYTT STUDIUM!
Bachelor i sosialpedagogikk
4-år deltid

- Studiet gir kompetanse for sosialfaglig arbeid i steinerskoler og sosialterapeutiske virksomheter

Studiestart høsten 2012

Søknadsfrist - 1.mars

Andre utdanningstilbud ved høyskolen:

- Lærerutdanning (180 studiepoeng)
- Førskolelærerutdanning (180 studiepoeng)
- Studieår i billedkunstfag (60/30 studiepoeng)
- Mastergrad (120 studiepoeng)
- Videreutdanning (30/60 studiepoeng)
- Etterutdanning

Professor Dahls gate 30, 0260 Oslo
Telefon +47 22 54 05 90

adm@rshoyskolen.no | www.rshoyskolen.no

Cogito – Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid

Tidsskriftet Cogito vil være et møtested for spirituelt og skapende arbeide. Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei er en inspirasjonskilde.

Temaene vi tar opp kommer til syne gjennom fordypende artikler, intervjuer, diktning og gjendiktning.

Utkommer to ganger i året

Bestillinger sendes til:

Axel Bojer
Lillerudveien 175
1454 Fagerstrand
post@forumcogito.no
www.forumcogito.no

90,- for nummer 20 (+ porto)
50,- for eldre numre (+ porto)
180,- for ett års abonnement

ABONNER PÅ ØKOLOGISK LANDBRUK!

Fagbladet Økologisk Landbruk inneheld fagartiklar om praktisk økologisk jord- og hagebruk frå inn- og utland. Rådgivarar i Norsk Landbruksrådgiving frå heile landet skriv artiklane. I tillegg publiserer fleire forskarar artiklar i bladet. Dette gjer at du får ta del i den nyaste kunnskapen innan økologisk landbruk. Bladet kjem ut med 4 nummer i året.

Les meir om oss på <http://okologisk.lfr.no>

Ja takk!

- Eg vil abonnere på Økologisk Landbruk for 350 kr.
- Eg vil gjerne ha eit gratis prøvenummer
- Eg vil gjerne gje eit gaveabonnement til

Namn:

Adresse:

Sendast til: Økologisk Landbruk BA
2686 Lem

E-post: okologisk.landbruk@lfr.no
SMS: 954 06 419

Veiledning innen biologisk-dynamisk jord- og hagebruk

Har du spørsmål om biologisk-dynamisk jord- og hagebruk
kan du henvende deg til disse veilederne:

Driftsplanlegging, vekstskifteplaner, økonomi

Bonde og landbruksøkonom **Jens Niebuhr**

Vestbygdvegen 400, 2312 Ottestad Tlf. 62 58 61 11 / 977 20 238 E-post niebuhr@frisurf.no

Framstilling og bruk av preparater, grønnsaksdyrking og husdyrbruk

Bonde og lærer **Eric Brinkhof**

Foldsæbakkane, Haugsgrend, 3870 Fyresdal Tlf. 35 04 13 55 / 911 15 519 E-post brinkhof@start.no

Kompostering, bruk av preparater, grønnsaks- og fruktdyrking

Gartner og lærer **Nathanael Mead**

Sogn Jord og Hagebruksskule, 5741 Aurland Tlf. 57 63 26 50 / 995 59 981 E-post natha-m@online.no

Frukt og eple dyrking

Bonde og fruktdyrker **Olav Jønsi**

Hjuksebø, Rute 20/23, 3683 Notodden Tlf. 35 95 73 08 / 480 77 919 E-post olavjonsi@tele2.no

Korn dyrking inkl. dyrking av spelt, svedjerug, enkom, landhvetesorter osv.

Bonde **Johan Swärd**

Aschimlinna 213, 2760 Brandbu Tlf. 61 35 55 43 / 902 09 891 E-post ksward@online.no

Urte dyrking

Bonde **Ola Aukrust**

Nordgard Aukrust, 2686 Lom Tlf. 61 21 12 15 Faks 61 21 19 34 E-post aukr@online.no

Grønnsaks og hagebruksfrø

Bonde **Kerstin Pålsson**

Burholtveien, 1940 Bjørkelangen Tlf. 410 19 641 E-post kerpaa@hotmail.com

Hagebruk

Forsker **Berit Swensen**

Herumveien 33, 1430 Ås Tlf. 64 94 49 09 / 977 10 495 E-post bswe@online.no

biologisk
dynamisk
forening

www.biodynamisk.no

Årsabonnement 4 hefter i året
kr **250,-**

TIDSSKRIFT FOR JORDBRUK OG ERNÆRING NATUR OG KULTUR

Utgiv av Biologisk-dynamisk Forening

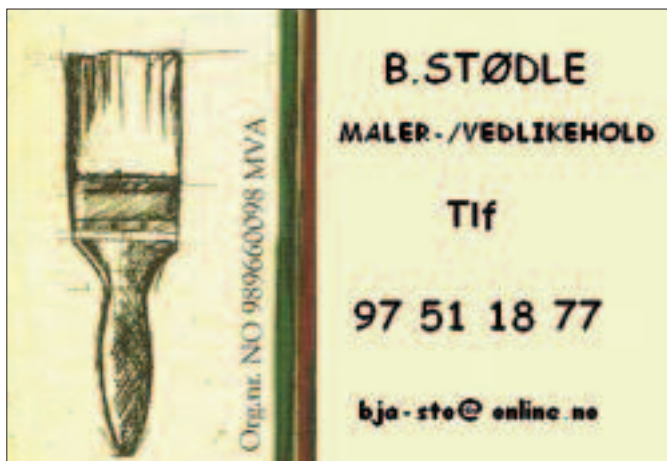
HERBA

HERBA c/o Biologisk-dynamisk Forening, Skonhovedveien 149, 2822 Bybrua
TELEFON 61 18 44 50 + TELEFAKS 61 18 44 51 + E-POST herba@biodynamisk.no
http://herba.biodynamisk.no

LANDSBYLIVS VENNER OG STØTTESPILLERE

Takk til alle våre støtteannonsører!

SOSIALPEDAGOGISK NORGESKALENDER 2011/2012

JANUAR

Fredag 13. – søndag 15.
 Northern Regional Camphill
 Community Meeting – Vidaråsen.

FEBRUAR

Onsdag 1. – lørdag 4.
 Biodynamisk Jordbruksmøte –
 Dornach.

Torsdag 2. – søndag 5.
 Baltic seminar "Understanding the
 Image of Man" – Rozkalni.

Tirsdag 7.
 Kursdag om Rett og Makt i om-
 sorgen, Litteraturhuset – Oslo.

Torsdag 9. – søndag 12.
 Northern Region Land Meeting –
 Pahkla.

Torsdag 15. – søndag 18.
 Northern Region Group – Rozkalni.

MARS

Torsdag 1. – søndag 4.
 Introduksjonskurs for unge
 medarbeidere – Soleggen

APRIL

Torsdag 12. – søndag 15.
 Baltic seminar "Understanding the
 Image of Man" – Tapola.

Tirsdag 24. – torsdag 26.
 Landsbyliv skrivekonferanse –
 Solborg.

MAI

Torsdag 10 – fredag 11.
 Sosialterapeutisk fagdager –
 Sundvollen Hotell, Ringerike.

JUNI

Fredag 1. – søndag 3.
 Camphill Landsbystiftelse represen-
 tantskapsmøte – Vallersund.

AUGUST

Mandag 13. – onsdag 18.
 Sommerfestival, Camphill Northern
 Region – Myllylähde.

SEPTEMBER

Fredag 28. – søndag 30.
 Årsmøte og konferanse, Karl König
 Institutt – Berlin.

OKTOBER

Mandag 8. – fredag 12.
 Helsepedagogisk/Sosialterapeutisk
 stevne – Dornach, Sveits.

Onsdag 11. – søndag 14.
 Northern Region Group – Tourmaline.

NOVEMBER

Fredag 2. – søndag 4.
 Camphill Landsbystiftelse re-
 presentantskapsmøte – Vidaråsen

Onsdag 14. – søndag 18.
 Baltic seminar: "The social sphere"
 – Jøssåsen

For oppdatering og endringer:

JAN BANG: janbang@camphill.no Tlf.: + 47 481 29 653

Bli abonnent på Landsbyliv!

Bli kjent med landsbylivet og få tilsendt bladet for kun kr. 350,- pr. år

FOR BESTILLING: E-post: landsbyliv@camphill.no eller telefon 481 29 653